

Péntek Orsolya:
És 1979-ben „A halál
kilovagolt Perzsiából”
10. oldal

Csala Bertalan:
A határok kifelé
rugdosása
13. oldal

Mikics Ádám:
Jellemző
Ábrándok
18. oldal

Uhl Gabriella:
Győzött az
installáció!
20. oldal

Somhegyi Zoltán:
Művi
zümmögés
26. oldal

III. évfolyam
2007/04

maklár

A Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány ösztönzésű folyóirata

karpoétika

„Ragacosz ing,
ragacosz ág,
ragacosz beszédek.

Egy ragacosz konyhában,
ragacosz délben:
ragacosz kenyérhez
babfőzelék,
edd meg, ha bírod!”

Csengey Dénes

tartalom

Brém-Nagy Ferenc

A sodródás, mint létállapot

John Barth

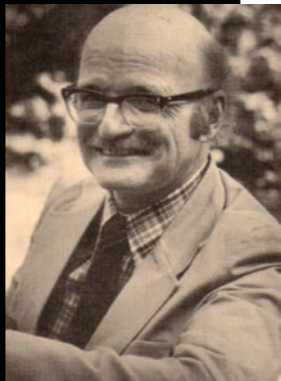
Brém-Nagy Ferenc:	2
A sodródás, mint létállapot	2
Vári Attila:	3
A költészet (n)apja	3
Zielinski Tibor:	4
Az észrevett pillanat-kép	4
Vári Attila:	6
Közelharcban	6
Novotny Tihámér:	6
Szekvenciák	6
Kovács Albert:	8
Kafkai viszonyok	8
Feledy Balázs:	9
Balatoni megújulás	9
Veszprémben	9
Péntek Orsolya:	10
És 1979-ben „A halál kilovagolt Perzsiából”	10
Szivák-Tóth Viktor:	11
„Egyedül vagyok, mint az ujjam”	11
Marczinka Csaba:	12
Mítoszok ösvényein	12
Maczkay Zsáklin:	13
Kizöttyent idő	13
Csala Bertalan:	13
A határok kifelé rugdosása	13
Aknai Katalin:	14
El van rontva a napom...	14
Somhegyi Zoltán:	16
Síkbeli térképezés	16
Cseh Boris:	16
Felütés	16
Mikics Adam:	18
Jellemző Ábrándok	18
Uhl Gabriella:	20
Győzött az installáció!	20
Feledy Balázs:	21
A jövő emlékei	21
Cseh Boris:	22
Keramikusok Komáromban	22
Cseh Boris:	22
A tárgyá formált gondolat	22
Metz Katalin:	24
Ki lesz a befutó a Házban?	24
Metz Katalin:	24
Vendégünk lesz a norvég csodatrombitás	24
Metz Katalin:	25
Kodály - az egyetemes	25
Kodály - a magyar	25
Somhegyi Zoltán:	26
Művi zümmögés	26
Bozai Ágota:	27
Mert hordtam téglát kinnal	27

Vannak könyvek, melyek elkísérik az embert. Időről időre beléjük botlik, előkerülnek a könyvespolcra, hogy újraolvastassák magukat. Vagy azért, mert más szerzők, későbbi opusok örven felsajnálják, megfogalmazódnak bizonyos velük rokonítható vonások, mintegy előképként tünteti fel őket a kapcsolatok keresésére, felfejtésére hajlamos elme vagy mert valami kiegészíti, árnyalja a róluk és/vagy általuk rögzült képet. Esetleg egyszerűen azért, mert jó visszatérni már feltérképezett világokhoz, ismerős ízekhez, megfontolt és számító hedonistaként elmerülni bennük, hozzájuk viszonyítva egyszerre mérni fel a magunk és a bennünket körbevevő világ változását, illetve megfordítva is, az eltelt idő és a végbement változások felől töprengeni rajtuk újra. (Többnyire, keveset veszítene egykori varázskütblől, sőt, miként a nemes bor, inkább gazdagodnak.) Előfordul az is, hogy egyszerre mindhárom ok az újraolvasásra sarkall. Ez utóbbi a helyzet John Barth Az út vége című regényével.

Kezdjük hátul. Az út végét szokás a posztmodern irodalom egyik alapművének tekinteni. Noha John Barthot valóban mint posztmodern író (hogy hüek maradjunk az e hasábokon már többször felvetettekhez, jegyezzük meg, egészen másképpen, mint ahogyan e fogalom nálunk használatos) tarthatjuk számon, a jelzőn talán ez esetben lehet(ne) akár vitatkozni is – maga a szerző még korai, realista művei közé sorolja –, bár már itt találkozhatunk a későbbi Barth-művekben kiteljesedő problémák csíráival. Azon, hogy alapmű, nemigen. A végül tragédiáig vezető kisvárosi szerelmi háromszög abszurd és kegyetlen történetében John Barth az érzéketlen és döntésképtelen szereplők kapcsolatainak eredőit és következményeit, a sodródást rajzolja meg maradandó érvényességgel. Egy változni nem akaró és nem tudó, az enyészett dacára látszatait őrző világ, ebbe beletörő emberek, kiüresedő, rutinná sorvadó kapcsolatok, perspektívtávlanság és az ennek megértése indukálta és a változtatáshoz nélkülözhetetlen akarat helyébe lépő cinizmus alkotják azt a koordináta-rendszert, amelyben Az út végének szereplői hányódnak.

Ha rokon vagy rokonítható vonásokról beszélünk, sorolhatnánk, hogy hol mindenütt érhetnének tetten Barth regényének hatását (ahogyan ez egy alapműtől, ugye, elvárható), ehelyütt legyen elég csak annyi, nehéz lenne nem észrevenni Az út végének főhőse, Jacob Horner, és a harminchárom évvel később megjelent Bret Easton Ellis-regény, az Amerikai pszicho Pate Batemanja közötti hasonlóságot.

S végül: tavaly jelent meg magyarul először Az út végének ikerregénye, Az Úszó Opera (Kalligram Kiadó, 2006), mely 1956-ban látott napvilágot (előbbi két évvel később, 1958-ban). Miután Barth egyszerre írta – annak ellenére, hogy két teljesen önálló cselekményű regényről van szó –, érdekes együtt olvasni őket. Kiegészítik, erősítik egymást, s emellett adalékol szolgálnak Barth koncepciójához is, hiszen nyugodtan mondható, a két regény ugyanannak a problémának, a sodródásnak két történetben megrajzolt két változata. „Számomra ugyanis mindig nagyszerű ötletnek tűnt egy hatalmas, nyitott fedelzetű színházhajó megépítése, melyen folyamatosan, megállás nélkül játszanának egy darabot. A hajó sehol nem kötne ki, csak sodródna föl-le az árral, a közönség pedig a partokról figyelné az előadást. Amint a hajó elhaladna előttük az apályllyal, a nézők elkapnának bizonyos részleteket a cselekményből, de aztán várniuk kéne a dagályt, hogy újabb foszlányokat csíphessenek el, ha még történetesen a helyükön ülnének. A hiányt képzelőrejük segítségével töltenék ki, vagy megkérdeznék szomszédaikat, esetleg figyelnék a folyón föl s le terjedő híreket. Többnyire egyáltalán nem értenék a darabot. Vagy azt gondolnák, hogy értik, miről szól, ami valójában persze nem volna igaz. Számátalan alkalommal láthatnák a színészeket, hallani azonban egy hangot sem hallanának. Ugye szükségtelen elmagyaráznom, az élet mennyire így működik: barátaink élénk sodródnak, kapcsolatot tartunk velük, aztán elsodródnak tőlünk, nekünk pedig maradnak a hírek, de az is lehet, hogy teljesen nyomukat veszítjük. Később újra felbukkannak, visszafelé sodródva, s mi vagy felújítjuk barátságunkat – felfrissítjük a kapcsolatot – vagy rádöbbenünk, hogy többé már nem beszélünk egy nyelvet.” Todd Andrews írja ezt, Az Úszó Opera főhőse, aki azzal az elhatározással vág neki a regény megírásának, hogy értelmezze 1937. júniusának azt a napját (21. vagy 22.), amikor eldöntötte, hogy végez magával, ám estére megváltoztatta a szándékát. *Folytatás a következő számban*

Vári Attila

A költészet (n)apja

Ha végig gondoljuk a **költ** szó származását, egészen fenn**költ** eredményre jutunk. A madár költ, az ember pénzt költ, aki verset ír, az költ. Az általam ismert nyelvekben ezeket a fogalmakat még csak hangalaki hasonlóság sem köti össze.

Azt hiszem, a költeni szavunk – bár a keltezni régies alakjából, „költ Pesten az úrnak x. évében” származik – megengedhetően kapcsolható a madarak tavaszi párvalasztását követő költéséhez. Azzal a folyamattal, amelyből majd újabb dalnokai kelnek a tájnak.

„Költő vagyok – mit érdekelne / engem a költészet maga?” – írja József Attila, s mert még eddig nem sikerült tudományosan megfejteni, hogy az emberi nem mely szerveire hat javítólag a poézis. Magam is azon a véleményes vagyok, hogy a költészet egyezményes szemfényvesztés. Ritmusok, rímek, versformák, metrumok révén, sorokat cezúrával elválasztva, olyasmit közöl gúzbakötve, amit amúgy is tudnunk kellene. A lényeg viszont az, hogy úgy mondja a „költér”, ha igazi poeta, ahogyan azt előtte senki sem tette.

A költészet aszfalton kopogó, sárban slattyogó anyanyelvünk sámfája. Iparkodik megtartani mértékében a nyelvet, vigyázza, össze ne menjen, tyúkzesemes kifejezések létrejöttét akadályozza, vasárnapiásra fényezi feledett szavainkat, mint parasztember vasárnap a csizmáját.

Ha már a **költ** származását boncolgattam, akkor azt is megtehetem, hogy azt mondjam a mindenben ok-okozatot keresőknek, hogy a prózai nyelvhez viszonyítva a vers eredetét, a dal elsőbbségét vagy másodlagosságát, azaz a tyúk vagy a tojás előbbeni teremtését keresni lényegtelen. Csak egy dolog biztos, előbb volt az ige, aztán lón a frázis. . .

A költészet és a legemelkedettebb köznap beszéd, a szónokok szövegírói által kiagyalt hatásos fordulatok között éppen ez a különbség. Az igazi költészet bibliai értelemben vett **IGE**, míg az emelvényekről nyakunkba zúdított szöveg, maga a frázis, olykor a hallgatóság tiszta gondolataira terhelte parafrazis.

Ha politikus költőt idéz, még akkor is, ha szájam íze szerinti az, amit előtte mondtott, kezdek nem hinni neki. Gyanakvós fog el. Miért mond verset, idézetet, hiszen az a mindennapi politikum által teremtett helyzetben csak epithetum ornans, díszítő jelző lehet. Rosszabb esetben pedig szellemi csalás, mint a betyár fordítva felkötött bocskora,

hogy a nyomok arra vezessenek ahonnan elindult, s ne oda, ahová érkezni akar.

A költészet ős-magában dal. Himnusz és sirató, altató, vagy táncre csábító.

Az első dalt talán a szél hárfája, a tenger zúgása, ikerített szavak zsongása szülte. Menetelések, tehercipelések, gyógyító emberek ráolvasását kísérő titkos szövegek ritmikája lehetett a vers dédszüloje.

A sámán. . . Ő, ez a szó, amelyről nyelvből élő tudósok – nyelv-vészek kimondták, hogy a Kamcsatka, Csenedes-óceán környékén élő tunguzoktól származik. Azok a tunguzok gajdolták varázsekeiket olyan hangosan, hogy ide hallatszott (megnevezésükkel egyetemben: sámán) a Kárpát-medencéig.

Gajdolni. . . Tetszenek tudni ki használta először ezt a szót? Széchenyi és Wesselényi angliai útja után terjedt el ez a szó, az itáliai ciceronénak, az idegenvezetőnek angol nevéből, a minduntalan, szemtelenül is vezetni akaró guide, vásári kikiáltókat megsegényítő szövegelését neveztek el gajdolásnak, s alkalmazták a szószátyárkodókra, a gajdolókra.

És ha már gajdoltam egyet, sámánkodni is fogok, mert ez a szó még a 19. században is ismeretlen a magyar nyelvben, s az amerikai szövegben csöndesen jelentett. Annak tartották a sippal-dobbal gyógyító indiai varázslókat. . .

Akkor én most sámánként gajdoló a költészeletről egy keveset.

A magyar költészet furcsa állatorvosi lova az e nyelvet beszélőknek. Mindenfajta népbetegségünket végigkövethetjük benne, s ha az ember kiélte nyavalyákat kereső hajlamait, rá kell jönnie, hogy valami mintha hiányozna a mai verselők fegyvertárából.

A harcias politikai verselés.

Az átmenet, a rendszerváltozás nem szült Türrtáioszokat, akik hósi halálba dalolnák a nemzetet. Az mintha a mai sámánok ünnepi gajdolásába menekedett volna, s mintha a nyelv művelt dalnokai tartanának a hangos, meggondolatlan szótól, s mintha az órákig tartó orációk korában visszatérne a költészet olykor a hallgatóság tiszta gondolataira terhelte parafrazis.

El lehet képzelni, de hinni nem lehet egy olyan költeményben, egy olyan zseniben, aki ma a Nemzeti Múzeum lépcsőjéről valami olyasmit tudna versben elmondani a magyarságnak, amelyre száthatvan év múlva is kegyelettel, sőt mi több vérpezsdítően gondolnának majd az utódok.

Rák Béla rajza

Ha egy társasjátékban valakitől azt kéri, hogy mondjon gyorsan három nevet a magyar irodalomból, akkor az esetek kilencven százalékában azt a választ hallhatjuk, amit belénk sulykolt az iskola: Petőfi, Ady, József Attila. Még véletlenségből sem az hangzik el, hogy Jókai, Mikszáth, Móricz. . .

Hogy miért? Valamikor ifúságom hajnalán kitaláltam azt, hogy „akkor Jókai Mór kiállt a Múzeum lépcsőjére, fölolvasta a regényét, s ezzel kezdetét vette a forradalom. . .”

Nincs olyan eszement fiatalember, aki szerelmének jázminillatos, teliholdas éjszakán *Monte Cristo grófját* szavalná – öszszes kötetét megállás nélkül, vagy szerelmi hevületében ellitánianá a *Háború és béke* néhányezer oldalát.

De verset, azt igen, az talán még nem ment ki divatból.

Próza és vers. . .

Járt már a kezemben olyan másoktól szerzett könyv, többnyire regény, amelyben aláhúztak gondolatokat. De verset igazából csak teljes terjedelmében szabad idézni, különben úgy járunk, mint azzal a félévszázados csalással, amelyet iskolákban jelmondatként, a rádióban mottóként használtak, s amely így csonkítva egészen más jelent, mint aminek József Attila szánta: „Ne

légy szeles, bár munkádon más keres, dolgozni csak pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes.” Így hangzik a teljes vers, de az 5 éves tervhez jobban illett a csonkított változat.

Csak most veszem észre, hogy mennyire szellemi-alultáplált vagyok. Tervez írok prozsekt helyett, oly régies vagyok, mint Petőfi, akinek nem adatott meg, hogy Füstbement prozsekttel álljon elő.

A költészeletről gajdoló, arról a szövegformáról, amelyben megvalósíthatatlan az, hogy „üzemünk filozófiájáról” beszéljen a költő, mint ahogy azt teszi, arról szövegel a véccészszegegyáros. A költészeletről gajdoló, amelyben nem talált fészekre az a rengeteg töltelékésző és kifejezés, amellyel gyengeelméjű szónokok szédítene. (Istenkém, miért nem olvasom azt egy szonettben, hogy a „puding próbája”. . . miért nem írt Nagy László „sikerélményt”, Kányádi „paradigma-váltást” a verseibe.) Miért, miért?

Mert a vers a nyelv lelkiismerete. Nem pudingja, nem filozófiája, nem sikerélménye, s nincs szüksége paradigmaváltásra, s ha ismét idéznem kell József Attilát születésnapján, a magyar költészet napján, hát idemácsolom: „Kertemben nyílik a leveles dohány, a líra logika, és nem tudomány.” A költészet (n)apja a logika diadala.

Az észrevett pillanat-kép

Szabó Ábel festészetéről

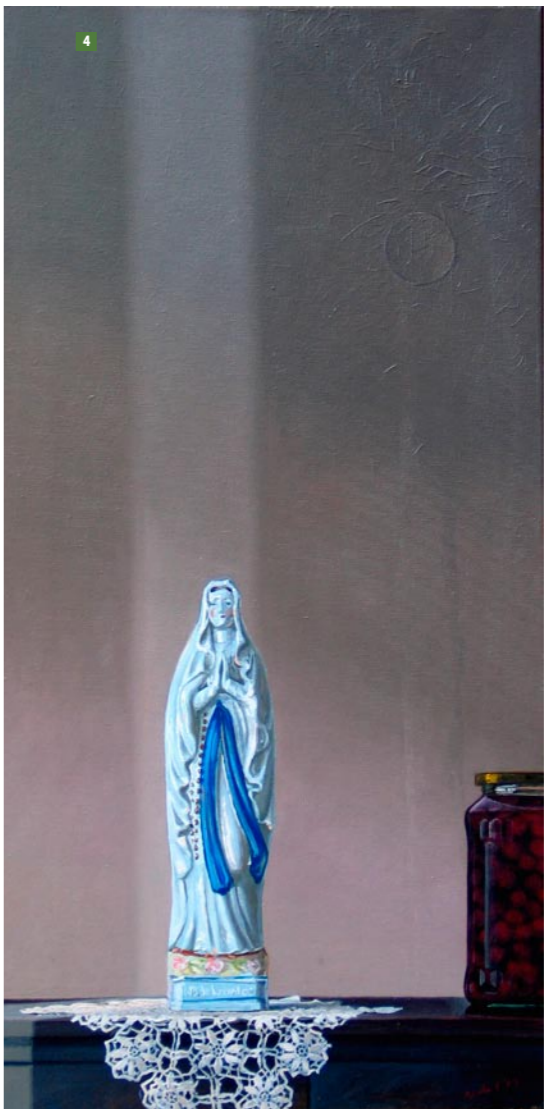
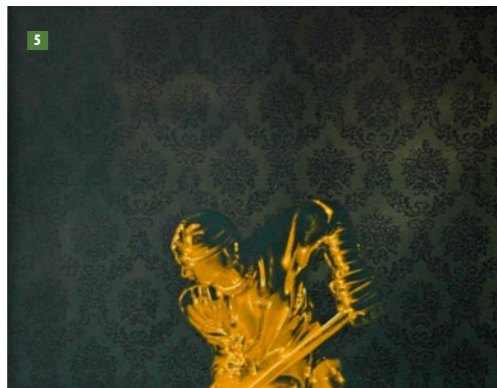
Budapestként gyakran hajtok át a Keleti pályaudvar homlokzata előtti felüljárón. Akár halad a forgalom, akár csak araszolgat, a Rákóczi út szép látványa csak aránylag rövid ideig élvezhető innen. A forgalmi helyzet nem igazán alkalmas a báméskodásra.

Elképzelem, hogy mekkora felfordulást okozna, ha egy művész festőállvánnyal, nagyméretű, kifeszített vászonnal, festőszékeivel és egyéb kellékekkel felszerelkezve, a felüljárót műteremként használva szép komótosan, annak rendje és módja szerint itt állna neki műve megalkotásának...

Ábel ahelyett, hogy a globális értelemben vett „trendi” témák felé fordulna, inkább azt keresi, ami jellemző a mi kis „kelet-közép-európai” világunkra. Azt festi meg, ami minket közvetlenül körülvesz. Tudatosan olyan képeket örökít meg, amelyek annyira kézenfekvőek, hogy emiatt a legtöbbször úgy mennek el mellettük, hogy észre sem veszik. Talán éppen ezért izgalmas, mert témavilága ott van mindannyiunk közös emlékezetében. Ahogyan a matematikai alapműveleteket sem kérdőjelezzük meg, miután kisiskolás korunkban megtanították nekünk. Ábel ugyanazzal az alázattal festi meg a képeit, ami a festészet többszáz éves történetében folyamatosan nyomom követhető; az eredmény mégis egy sajátos up-to-date képkalkotás.

Nem Ábel az első alkotó, aki egyetemi éve alatt absztrakt képeket készített, majd diplomás művészként sajátos „látvány alapú” festészetre váltott.

Az a geometrikus absztrakt felfogás, mely korábban jellemző volt rá, megjelenik az intézményes tanulás korszaka után festett képein is. Leginkább csendéletein figyelhető meg ez a szinte már mondriáni szigorúságú, függőleges-vízszintes belső tagolás, de tájképein is előfordul (Kelenföldi pályaudvar, Tihanyi hajóállomás). A többi „tájképén” az egy iránypontra kihegyezett, erős sodrású, perspektivikus szerkesztettség dominál.

TÁJKÉPEK

1 Naplemente a Rákóczi úton (150x110, olaj, vászon)

Kevés olyan főváros-lakó van, aki ne látta volna. Jellegzetes pontja ez a városnak, de ebből a szögből statikusan soha senki nem nézi, legfeljebb, ha dugó van. Ha az ember ilyenkor ki is néz az autó ablakán, nem a „táj szépségét” figyeli, hanem, hogy a kocsisor mikor megy lépésnyit előre. Nincsenek a képen emberek, úgy néz ki, mint városkép evakuálás után. Ábel nem csak a járókelőket tisztította le a képről, hanem rengeteg olyan dolgot, ami vizuális környezetszennyezésnek tekinthető. Ha beletenne néhány két centis

figurát, azok egy ekkora képen bizonyára nem érvényesülnének, vagy ha mégis, a kép életképpé válna, cselekménye lenne, mint egy filmjelenetnek, de így, hogy kihagyta a figurákat, a lényegét emelte ki. Másrészt, ha vannak figurák, akkor az emberek automatikusan azt kezdik el nézni, hogy azok mit csinálnak ott, abban a térben.

2 Ütéptítés az Alföldön (120x90, olaj, vászon)

Ábel nagy tisztelője az alföldi festőknek, különösen Tornyai művészetét becsüli. Tornyai ma vajon mit választana festészeté témavilágának? – tette fel magában a kérdést Ábel, majd hozzálátott képe elkészítéséhez...

CSENDELETEK

3 Szülőföld (100x80, olaj, vászon)

A Mária szobrocska és az arany jégkorongozó figura – mint visszatérő motívum – több képen is megjelenik. Ábel különösen szeret damaszt és vászvászón abroszainak anyagszerűségével foglalkozni, tapétáinak ismétlődő mintáival bibelődni; ezek érzéki megformálása ellenpontozza a merev, függőleges-vízszintes kompozícióit.

4 Mária meggybefőttel (40x80, olaj, vászon)

Nagymamák gondosan elkészített befőttjei, vitrinek leporolt tárgyi világa, nagycsalád-

ban eltöltött vasárnapi ebédek hangulata. Gyerekkorunkban hamar meguntuk ezt, és mielőbb játszani akartunk; szinte kínzóan unalmas volt a felnőttek hosszas trespedése. Ma már felfogtuk a régi ünnepek jelentőségét, hiányoznak a nagymamák, nagypapák, az a szerető nagycsalád, mely akkor körülöttünk – ezzel valószínűleg sokan vannak így. A régi idilli máriaszobrocska, meggybefőttestül az eltűnt korok emlékeként marad meg emlékezetünkben. Érdekes, hogy a képen e két tárgy egymásmellettsége szűkszavúsága ellenére milyen sok és sokféle asszociációt indít be.

A kép sajátossága, hogy Ábel figyelme arra is kiterjed, ahogyan a háttérben a

súrlófény kirajzolja egy elektromos elosztó doboz kerek fedelét és az utólagos villany-szerelés jellemző hiányosságát, és a vezetőkeket fedő gipszelés kidomborodik a fal síkjából. Jellemző régiós csendélet.

5 A székely jégkorong tiszteletére (szitanyomat)

Székelyföldön komoly hagyománya van a jégkorongozásnak. Mint amolyan durva, „macsó” sport, ami alkalmas ad az indulatok, feszültségek levezetésére. Korábban Ábel is küzdött a jégen, melynek emléke egy arany csillogású szobor formájában több képen is megjelenik (pl. Szülőföld, Mária jégkorongozóval).

6 Szülinap (100x80, olaj, vászon)

Ábel egyszer Tusnádfürdőn volt vendégségben, ahol volt egy szoba, melyben minden állattetekből készült, még a bútorok is. Szarvasagancsból volt a szék karfája, a falakon vadászjelenetek, minden nagyon bizarr. Ott volt ez a medvebőr is. A képet is ott festette.

7 AK 47 (100x90, olaj, vászon)

Gyakran jelenik meg a világ híradóiban, főleg a háborús övezetekben forgatott képsorokon, talán a mai napig a legtöbbet exportált szovjet-orosz gyártmány: a Kalas-

nyikov géppisztoly. Egy kicsit magunkénak is érezhetjük. Amit képvisel, nyomot hagyott térségünkben.

8 Jó reggelt, jó munkát (100x70, olaj, vászon)

Egy kupica pálinka reggelire és aztán mehethet a munka. Igaz, sehol nincs leírva, hogy az üvegben és a poharakban mi van, mégis annyira tipikus, szinte magam előtt látom azokat az arcokat, akiknek a reggeli ital nélkül nem kezdődhet el a nap.

9 Öltöző (110x80, olaj, vászon)

A képen a neon mellény korunkra jellemző „alkalmi” viselet, mely az egész világra ki-

terjedően nemcsak az összes közúton dolgozó munkás kötelező munkaöltözéke, de elengedhetetlen tartozéka minden autózó egységcsomagjának is.

10 Sevillai Szent Izidoromak (100x70, olaj, vászon)

Az „átkosban” sokan vártak akár húsz évet is, míg a telefont bevezették; ez az egyik egyenkészülék. Klasszikus darab, sem márkánév, sem gyártó nincs rajta feltüntetve. Ez maga a telefon. Hogy mi köze ennek Sevillai Szent Izidorhoz? Aki nem tudná, Ő a földi kommunikáció védőszentje.

Zielinski Tibor

SZABÓ ÁBEL

www.szaboabel.hu

1974 Kolozsvár

- 1989-1993:** Képző és Iparművészeti Szakközépiskola, Budapest
- 1993-1998:** Képzőművészeti Egyetem, Budapest
- 1998:** Internationale Sommerakademie für Bildende Künste, Salzburg

DÍJAK, ÖSZTÖNDÍJAK:

- 2006** Strabag festészeti-díj, alkotói támogatás
- 1999** Derkovits Gyula-ösztöndíj
- 1998** Kondor Béla-díj
- 1997** Magyar Grafikaért Alapítvány díja

EGYÉNI KIÁLLÍTÁSOK:

- 2005** Magma Galéria, Budapest
- 2004** Éricsson Képzőművészeti Galéria, Budapest
- 2003** Duna Galéria, Budapest
- 2001** MAMÜ Galéria, Budapest
- 1998** Hetvenyolcas Galéria, Sopron
- 1997** Bercsényi Galéria, Budapest

Úgy negyven éve, közvetlenül a nyári vizsgák előtt (ilyenkor szünetelt a kolozsvári egyetemisták Gaál Gábor irodalmi köre), Lászlóffy Aladárnak a Vörösmarty utcai lakásán gyűltünk össze. Ott volt szinte mindenki, akiket azóta Második Forrás nemzedékként emleget az irodalomtörténet.

– Beléptem a harmincadik évembe – mondta Aladár olyan rezignált szomorúsággal, mintha az élettől, vágyaktól búcsúzna, s mi, akik éppen csak átléptük a második X-et, tudomásul vettük, hogy bizony eljárt fölötte az idő. Egy korabeli újságíró szörny-találmányával élve „elrepült fölötte csattogva az idő vasfoga”.

Valahányszor nemzedéktársaimmal készített interjút olvasok, mindig hiányérzetem támad. Úgy beszélnek többnyire a pályakezdés éveiről, mintha nem is lett volna meghatározó szerepe annak a Gaál Gábor körnek, amelyet egyetemi éveink alatt mindannyian úgy látogattunk, amelyben úgy olvastunk fel, néha a százas létszámot is elérő közönség előtt, hogy az fölért egy közléssel, s néha talán többet is ért, mint a nyomdafesték.

Az Írószövetség kolozsvári székházának gyűléstermében tartottuk összejöveteleinket, s mert e nyájat nem hagyhatták pástyor nélkül, ott ült közöttünk Bodor Pál, Fodor Sándor, Lászlóffy Aladár. Természetesen nem egyszerre, s ha már pástornak neveztem őket, akkor tévedtem. Zászlóshajók voltak, a flotta vezetői.

Nem cenzúráztak, fölkészítettek arra, amit irodalmi életnek nevezünk. Fodor jóindulattal hallgatta a dilettánsokat, „belőlük lesznek az olvasók”, mondta egy alkalommal. Bodor Pál később a bukaresti Irodalmi Kiadó igazgatójaként nemzedékem könyvkiadója, bemutatkozó köteteink támogatója lett.

Lászlóffy – Ali, ahogyan szólítottuk –, képes volt közelharcot vívni szerkesztőkkel, újraolvasztatta velük visszautasított kéziratainkat. Előolvasója, mentora, olykor bábája volt születendő írásainknak, s istenáldotta jelleme, temperamentuma miatt nem vitapartner volt, hanem rávezető.

Tanárainkhoz képest nyitott, rendkívül művelt volt, s nemcsak irodalmat lehetett tanulni tőle, de híres gyűjteményei miatt történelmet is. Azt mindenekelőtt, hogy a világ nem a nagy októberi szocialista forradalommal kezdődött, s hogy a baloldaliság nem azonos az ázsiai despotizmussal, a cáratyuskás moszkovizimussal. Numizmatikai gyűjteményét, a barbár, görög, római és középkori pénzeket úgy néztük, hogy világossá vált előttünk, a történelem folyamat, nem mi fogjuk fölhalálni a spanyolviaszt. Kortárs magyar költőkről beszélt, magyarországi és emigrációba kényszerült alkotókról, de jugoszláviai, felvidéki alkotókról is tudott beszélni nekünk.

Hogy mi is az, amit személyisége varázsának tartok? Az, amit nem tudunk megtanulni tőle: soha nem hallottam gyűlölködve beszélni, ha szeretetre nem futotta valakivel szemben, akkor a megértés hangján beszélt az illetőről, nem kendőzve hibáit, írásainak esetlenségét, emberi gyarlóságát.

Egyszer, úgy hozta a sorsunk, hogy együtt olvashattunk fel Oszlóban, Stockholmban, Genfben, Bernben, Baselben, Párizsban, s alkalmam volt hallani, hogy beszél a berni Alpokról, az Oszló-fjordról, mintha mindig ott élt volna, s többszöri bécsi sétáink alatt olyan természetességgel mesélt a Habsburgokról, a kiegyezés előtti Bécsről, mintha szemtanúja lett volna a testőr-írók korának...

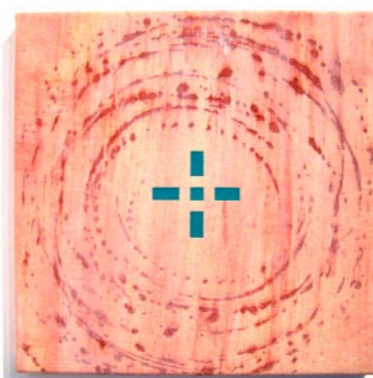
Érzékeny költő. Lírája bizonyára gondot okoz majd az utókornak, mert termékenysége ellenére sem hígult fel költészete. Ha valaki majd egyszer válogatást akar készíteni egy népszerű sorozat számára verseiből, talán jól teszi, ha vakon nyitogatja föl köteteit, s csak rámutat egy-egy versre. Mert soha nem írt saját színvonalát, s mert igazából egyetlen nagy eposz részletei az önállóan megjelenő versek.

Néhány nap múlva tölti be a hetvenedik évét. Ilyenkor sok boldogságot, hosszú életet, s hasonló közhelyeket szoktunk mondani az ünnepeltnek. Amikor megkapta a Kossuth-díjat, úgy éreztem, vele együtt minden gálgáborost kitüntettek. Hogy miért? Mert ifjú irodalmár seregei élén hajózva, ha lett volna flottavezéri zászlaja, akkor bizonyára a jól ismert jelszó kerülhetett volna rá: „Egy mindenkiért, mindenki egyéért.”

Vári Attila

Villanások 14 30x30 (2007)

Villanások 17 30x30 (2007)

Villanások 13 30x30 (2007)

Villanások 20 40x40 (2007)

Villanások 4 30x30 (2006)

Villanások 11 30x30 (2007)

Villanások 3 30x30 (2006)

Villanások 5 30x30 (2006)

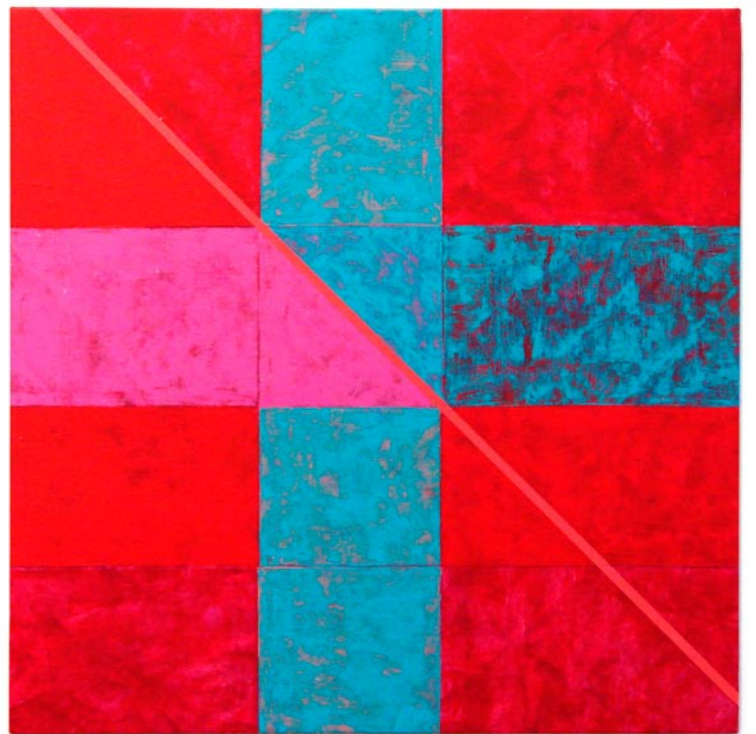
Villanások 22 40x40 (2007)

Villanások 10 30x30 (2007)

Villanások 9 30x30 (2006)

Diagonális 3 60x60 cm akril vászon (2006)

Novotny Tihamér Szekvenciák Győrffy Sándor művészetéről

Az 1951-ben, egy dunántúli (Kapolcs) földműves családban született Győrffy Sándor eltökélt ember. Ennél a rendíthetetlen eltökéltségénél talán csak a tántoríthatatlan következetessége az erősebb. Tudniillik ezek révén – mint első generációs értelmiségi – messzire jutott szülőfalujától, s egy világot látott, több nyelven beszélő emberré vált, akiben egy sokoldalú, megújulni kész, jó szervezőképességgel megáldott, (bár olykor kissé bőbeszédű és körülmenyeskedő), kétségtelenül vitális képzőművész ismerhettünk meg. Ő is, mint annyian, a szabadművelődés szabad (!) útját választotta. A Kirakat-rendező és Dekorátor Iskola elvégzése után – egy hároméves kényszerszünetet kivéve, amikor politikai okokból megvonták útlevelét – bejárta Európa vagy tíz jelentős államának művésztélepeit, sőt az Egyesült Államokba is eljutott. Kereste az idősebb képzőművész nemzedék progresszív tagjaival való kapcsolatot, így ismerkedett össze például Bálint Endrével, Barcsay Jenővel, Gyarmathy Tihamérral, és később Papp Oszkárral.

Számos önszerveződő, neves, újító szemléletű képzőművészeti csoport és

egyesület tagja (úm. Vajda Lajos Stúdió, MAMŰ Társaság, stb.), gyakran kezdeményező, irányító minőségben is (pl. Rézonances francia-magyar alternatív művészeti fesztivál, AGORA nemzetközi szabadterei művésztételep, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Hidak a Dunán nemzetközi ösztönművészeti program-sorozat stb.). A Muravidék című kulturális létformákkal foglalkozó időszaki kiadvány főszerkesztője... És még sorolhatnánk szerteágazó tevékenységi köreit. Több mint harminc éve nyüzsgő a képzőművészet pályáján, de úgy, hogy annak minden jelentős törekvése, szubkulturális és alternatív kezdeményezése otthagya nyomát alkotásain. Műveivel így vált szinte automatikusan korának dokumentátorává, azaz kordokumentummá maga is.

Szürrealista, expresszív és szimbolista jellegű, allegorizáló festményekkel, kollázsokkal és objektakkal kezdte pályáját, majd a fotorealizmus és a konceptualizmus hívévé szegődött, s azután a politikai művészethez is közeláll, remek mail artos művészbélyegeket, képes levelezőlapokat és társadalomkritikai élű, az egyén szabadsága és a kollektívizmussal, a kiszolgáltatottság

és az erőszak kérdéseit boncolgató, moralizáló, filozofáló tartalmú szitanyomatok kerültek ki a keze alól, miközben jazzkoncertek fotózásával is foglalkozott. Természetesen a provokatív beállítottságú viselkedésművészeti akciók és azonosulási kísérletek, a kollektív performanszok és színházi jellegű bemutatók sem maradtak ki az életéből. Az új expresszivitás vagy szenzibilitás hatására a '80-as évek második felétől ugyan ő is újra festeni kezdett, ám ezt a figurális periódusát hamar átfordította egy heves, nonfiguratív lírai, majd szakrális-geometrikus festészetbe, mely periódusát a hasonló beállítottságú, helyspecifikus környezetszobrászati alkotásokkal és térberendezésekkel, illetve szakrális-mitikus, konceptuális-szimbolikus térkorrekciókkal folytatta.

Szekvenciák. Ma így foglalja össze az elemi jel-ismétléseken, monoton kézzel-jegyzeteltetések, strukturális ismétlődés-variációkon, szerkezeti többszörözéseken, reprodukciók és fénymásolatok levonatképzésén, foltátmásolásokon, motívumhengerezéseken, talált tárgyak és nyomódúcok mechanikus átnyomásain, a felületillesztések, -kihagyások,

-átfedések, -átfestések és -rétegződések ritmikai szabályrendszerén, síkmértani arányrendszerén és szimmetrikus algoritmusain alapuló, redukcionista korszakának több kiállításon és egy új könyvben bemutatott, fekete-fehér szén-, tus- és ceruzarajzait, színes (szemléleti) monópiáit és egyedi vegyes technikával készült műveit, egy példányos szitanyomatait, pasztell és akril képeit, valamint számítógépes grafikáit felvonultató, körülbelül tíz éves periódusát.

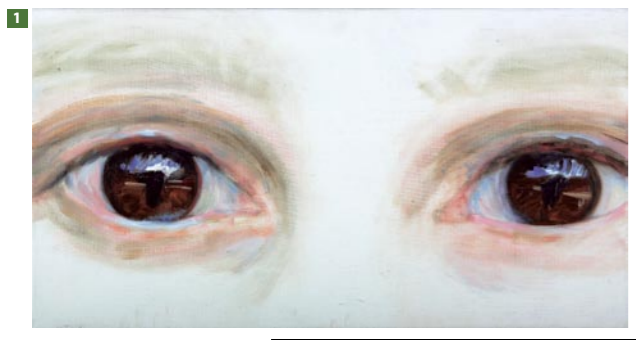
A szimmetria és az ismétlődés egymásra vonatkoztatható világtörvények. Olyan alapvető, síkban, térben és időben működő, a fizikai univerzum és a természeti lét minden területére kiterjedő két nagy dinamikai szabályzó rendezőelv, amelynek az ösztöneinkben, szellemi életünkben és cselekedeteinkben is megnyilvánuló állandó és visszavonhatatlan tapasztalati jelenléte esztétikai örömeztünk forrása, indítóoka és eszköze. Talán ennek a világtörvénynek a felismerése vezette rá Győrffyt arra, hogy a szellemi életünket és egzisztenciális mindennapjainkat olyannyira leterhelő és kifárasztó, állandó megfelelési kénysze-

reket kiváltó és krónikus időzavart okozó, stressz-helyzeteket teremtő korunk szorításából művészetében az ismétlődések és szimmetriák okozta gondolati és érzéki öröm- és gyönyörforrások gyorsan és önszórakoztatóan, mondhatni önterápiikus céllal kivitelezhető, végtelen variációs lehetőségeit keresse.

Természetesen képpromboló-képpépítő, képtagadó-képigelő alkotói periódusának vannak más megközelítési lehetőségei és tanulságai is, amelyekre azért nem térek ki, mert ezekről (Simon Magdolna, Bognár Tünde, Jóry Judit, Bohár András, Szokolczay Lajos és jómagam tollából)

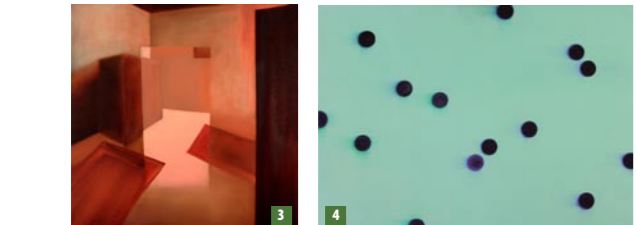
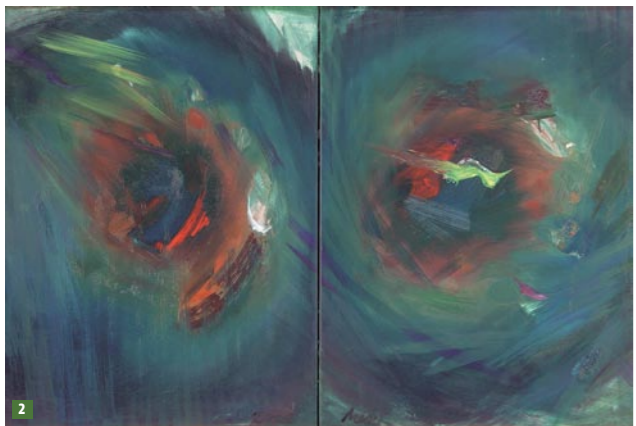
bővebben olvashatunk abban a kemény-táblás könyvben, amely a napokban készült el a Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület gondozásában (Győrffy Sándor: Szekvenciák – Rajzok és monópiák, 2007, 132 p.). A szép album remélem, hamar eljut az olvasókhöz is.

Kafkai viszonyok

Még tervez a Magyar Festők Társasága

Nem állítom, hogy bárkinek is célja volna a művészeti egyesületek tönkretétele, rövid távú elorsvasztása, de a „körülmenyek”, a folyamatok mégis ebbe az irányba mutatnak. 12 év szakmai eredményei nem győzték meg a pénzek fölött rendelkezőket arról, hogy jó ügyet támogattak, amikor a Magyar Festők Társasága működését és programjait finanszírozták. A társaság ennek ellenére tovább folytatja munkáját a szakma érdekében, s a magyar kortárs festészet népszerűsítéséért. Korábban dicsekedtünk azzal, hogy katalógusaink a megnyitókra mindig megjelentek, nem úgy, mint jeles nagy kiállítóhelyeken – ma már jó, ha egyáltalán marad programjaink után valami dokumentáció, vagy ha meghívóra telik. Nap mint nap elemi gondok nyomozatlanok: számláink, tartozásaink kifizetése. Azt szoktuk mondani és írni: festeni azért lehet. Kiállítást kitalálni, megszervezni és rendezni is lehet, ha egy-egy kiállítóhely, korábbi eredményeink ismeretében bizalmat előlegez, feltételezi a tervezett tárlat megfelelő szakmai színvonalát, korrektségét.

A Magyar Festők Társasága Szentendrén kezdte meg idei programját. A szakmában nagyra becsült MűvészetMalom vendéglátása és segítségével tette lehetővé országos szabad beadású kiállításunk, a *Tavaszi játék* megrendezését. A kiírás rendkívüli érdeklődést keltett a festőkollégák körében; 113 művész vetette alá mintegy 200 művét a bírálóbizottság ítéletének. Általános vélemény szerint festőművészeink a több éve megszünt műcsarnoki seregszemlék hiánya miatt jelentkeznek a korábbinál nagyobb számban, ezért ragadnak meg minden alkalmat, hogy társaik művei körében méretesnek meg saját munkáik. (Megléppen nagy érdeklődés kísérte a Kapos Art *Az új magyar avantgard* c. kiállításának a begyűjtését is. Sokan botrányosnak tartják a Műcsarnok jelenlegi státuszát.) A *Tavaszi játék* kiállításán a szentendrei festőkolónia jól reprezentált részvételre is növelte a kiállítók számát. Festőművészeink aktivitására nem lehet panasz. A beérkezett képanyag hűen tükrözte kortárs festészetünk sokszínűségét, magába foglalt csaknem minden mai festői törekvést. A MűvészetMalom három szintje lehetővé tette a képek, köztük néhány „szabad vászon” tagolt elrendezését. Legfőképpen a geometrikus és a rokonítható irányzatú alkotások, a földszintre a látványelvű, az elvont és a szürrealisztikus művek kerültek. A középső szint adott helyet a címbe megjelölt témához legközelebb álló organikus jellegű munkáknak.

Művészeti díjat szerezni, díjadományozót keresni hovatovább külön szakma, akár a pályázatírás. A *Tavaszi játék*hoz két támogató ajánlott fel szerény „jutalmat”. Szentendre Város díját Bartl József festőművész nyerte el két nagyméretű, jellegzetes kompozíciójával. A MAOE díját Makó Juditnak ítélte a bizottság háromrészes művéért, amely karakteresen képviseli a művésznő utóbbi években elért kiugró festői teljesítményét. A kiállítás színvonala alapján még 5-6 díjnak lehetett volna gazdája, ha lett volna adományozó. A kiállítás április 9-ig lehet kulturális célpontja egy jól sikerült szentendrei tavaszi kirándulásnak.

A Magyar Festők Társasága két éve áll szorosabb munkakapcsolatban az új címre költözött Csepel Galériával. 1970-es létrejötté óta ez a galéria ne-

gyedik otthona; az előző, Szent Imre téri termekhez sokunknak fűződnek kiállítási emlékei. Az új galériához tíz perc sétát kell tennünk a régítől, ám a helyszín előnyei kárpótolnak az időhátrányért. Egykori óvodaépületet kapott meg a galéria; két éve a fokozatos bővülés, kiállítóhelyé való átalakulás az élete. A kezdeti 80 négyzetméter 2007-ben 330 négyzetméterre tárgult. Nagy, kollektív bemutatóknak vagy több egyidejű meghívásos és egyéni tárlatnak egyaránt megfelelnek az új Csepel Galéria jól tagolt termei. A ritka lehetőség tudatában Sárkány István, a galéria vezetője a lokális kötelezettségeken túl a hazai kortárs képzőművészet széleskörű bemutatását tervezi a következő években. Gondosan kimunkált, változatos tárlatokat tervez, részint kiváló, arra érdemes művészek egyéni bemutatkozásait, részint szakmai szempontú vagy tematikus csoportkiállításokat. Felmerült, hogy a Magyar Festők Társasága országos kiállításait is Csepelen rendezze, évről-évre azonos időpontban, és szükségesnek látszik a kapcsolatfelvétel a Magyar Szobrász Társasággal is. Tavaly *Friss színek* címmel 11 fiatal festő kiállítását és a FAKTÚRA meghívásos tárlatát szervezte egyesületünk Csepelen; továbbá Mészáros István és Dreher János kiállítását. 2007 szeptemberére *Az élmény arcai* címmel tervezzük az új termekben meghívásos, egyszersmind szabad beadású kiállítását. Ez a „vegyes megjelölés” nem jelent mást, mint hogy egyes művésztárgyaink részvételéhez ragaszkodni szeretnénk, és így őket személyesen kérjük fel a szereplésre. 20-25 festőre gondoltunk, akikhez eddigi munkájuk alapján közel állhat a címbe jelzett téma. Ám ezen túl bárki beadhatja, s a bírálóbizottság elé bocsáthatja művét. A jövő évre is átnyúlik az *Új figurativitás* címmel tervezett tárlat, mintegy húsz látványelvű fiatal művész bemutatkozása, középpontjában a Sensaria festőcsoporttal, s kiegészítve hasonló szellemű szobrászok munkáival. Itt az elmúlt években széles körben elterjedt „figuratív”, ábrázoló jellegű festmények típusait szeretnénk feltérképezni a téma szakértőjének, a kiállítás kurátorának, Lajta Gábor festőművésznének segítségével. Ugyancsak az új Csepel Galériában kerül sor áprilisban Sebők Éva és Luzsicza Árpád festők párhuzamos bemutatkozására, októberben pedig Szily Géza festőművész, új Munkácsy-díjasunk egyéni kiállítására.

A Magyar Festők Társasága 2008-as tervei közül biztosan megvalósul a Szekszárdi Festészeti Triennále, társaságunk hagyományos szeptemberi programja, amely ezúttal a Babits-év rendezvényeivel kapcsolódik majd. A csepeli programok közül a 2007-re tervezett, de elmaradt *Kép és Hang* c. kiállításunkat szeretnénk megrendezni, kibővítve új meghívottakkal és parádés zenei megnyitóval együtt. Terveinkben szerepel Posztgeometria sorozatunk újabb kiállítása is a Vízivárosi Galériában.

Mindebből bizonyára látható, hogy a Magyar Festők Társasága nem adja fel könnyen. Reméljük, hogy a nehéz körülmények ellenére is fontos, jó, sőt rangos programokat tudunk szervezni. De sokáig nem tartható ez az állapot: művészi munkát végezni, szellemi teljesítményt nyújtani kafkai viszonyok között, bizonytalanságban, a jövőt illető korrekt információk nélkül. A közeljövőre még vannak terveink, kérdések, hogy megvalósulnak-e.

Kováts Albert

Arisztotelész és Platon szirtakija 72x40 cm fatábla-olaj-akril (2001)

Don Quijote rohama 72x40 cm fatábla-olaj-akril-aranyfüst (2004)

Művészpénz 28x16 cm fatábla-olaj-akril (2004)

Balatoni megújulás – Veszprémben Veszeli Lajos kiállításáról

A Balaton mellett élni önmagában nem érdem. Ott alkotni, értéket létrehozni és szervezni a művészeti életet, amely az irodalomtól a lapszerkesztésen át az országos képzőművészeti tárlatokig terjed – az bizony már megszállottsággal teljes misszió. Nos, ilyen misszionárius Veszeli Lajos, aki évtizedek óta úgy él és alkot Balatonalmádyban lévő, maga által épített – nomen est omen – festői birodalmában, hogy egyben nincs nélküle képzőművészeti esemény közelben, s távolban egyaránt. Ezúton is hadd jelezzük, hogy az a nagyszabású kísérlet, mely részéről *Új Balaton* címmel társadalmi és művészeti folyóirat indítását jelentette, bizony kimagasló értékű kulturális vállalkozás volt. Sajnos múlt időben, mert hiába az igényes, szellemileg izgalmas és sokrétű szerkesztési munka, a folyóirat pénzügyileg finanszírozhatatlanná vált. Manapság, a sajtóban és a médiában különösen, nem az érték vonzza a támogatást.

Addig is lekötő figyelmünket a széles érdeklődési körű, sokat utazó festő legújabb kiállítása, mely méltán váltott ki nagy érdeklődést a veszprémi Művészetek Háza Csikász Galériájában ez év február-márciusában. A megnyitó „rossz nyelvek szerint” még az épp aznapra eső miniszterelnöki látogatást is háttérbe szorította, s e sorok írójának kiállításon szerzett benyomásai szerint – jogosan. A Csikász Galéria intim, kisebb méretű, de jó arányú patinás tereit a művész nagyon tudatosan rendezte be utóbbi években készült munkáival. Ebben jelentős segítségére volt Hegyeshalmi László, az intézmény vezetője, aki festő kollégaként is adhatta tanácsait. Jókat. A terek nem zsúfoltak, a művek jól csoportosítottak. Mivel mással is köszönhetette Veszeli Lajos kiállítása látogatóit, mint Balaton-képeivel? Arra képes, amire kevesen: a látványt és a fantáziát szintetizálja szürke, kék, okkerre hangolt tónusával, melynek eredménye egy igazán személyes és egyedi, valódi költői Balaton oeuvre. Aztán felfigyelhetünk megújult anyaghasználatára, melynek alkalmazásával úgynevezett síkplasztikákat készít. Különös réteget, ragasztott fatábláit újszerűen dolgozza meg, szinte roncsol is, amikor építkezik, s szinte kapar is, amikor fest. *Művészpénz* című munkája, a maga ironiájával, Zárt borítékok sorozata, a maga komoly lelkiismeretével is élményt okoz, miközben megcsodáljuk a készítés, a csinálás szépségét. Veszeli – hol is másutt – Veszprémben mutatta be *Szent István intelmei fiához és Hozzá* című műegyüttesét. Az Intelmek újraolvasása olyan kataraktikus hatást váltott ki a művészen, melynek benyomásai alatt olyan ikonostájszerű, sok kisebb darabból álló, ám mégis egységben egyszáló műtárgyat sikerült létrehozni, mely időtlenségével is aktuális, valóban hozzánk szól. Végül Veszeli mitológiai utalású műveken át vezet be nézőjét drámai *Trianon* illusztrációinak világába, melyek Szidiroposz Archimedesz kötetének a szöveggel egyenértékű, szerves tartozékai.

Veszeli Lajost sokan egy Balaton mellett élő Balaton festőnek ismerik. Persze ez sem kevés, de – mint előljáróban is jeleztük – ő ennél jóval több. Most kiállításával festőként bizonyította (amire ritkán találunk példát!), hogy a tematikai és materiális és technikai megújulás szimultán módon is történhet, s akkor garantált az eredmény. Most ennek vagyunk tanúi.

Feledy Balázs

Negyedszázados fiatalok

A Fialat Iparművészek Stúdiója Egyesület az idén ünnepli fennállásának 25. évfordulóját. Az eseményt a „PRIZMA” rendezvény-sorozatral ünnepli a FISE, melynek során az egyesület szakosztályai mutatják be a jubileumot ünneplő kiállításukat. A kerámia-szilikát kiállítás elegáns rendezése és különlegesen színvonalas tárgyai a fiatal kerámikus generáció művészi felkészültségét bizonyítják.

Hajnóczy Péter életműve nem tűnt el, csak átalakult. E dolgozat keretei – hála Istennek – nem engedik meg, hogy a különféle befogadói attitűdöket, azok helyénvalóságát vagy nem helyénvalóságát elemezzük (egyébként is mindenki olvasson úgy, ahogy akar), ezért csöndben csak annyit jegyeznék meg, hogy Hajnóczy esetében hangsúlyosan fonódik össze az életmű és az életrajz a recepcióban. Ez kevésbé kifinomultan úgy hangzik, hogy Péterünk – akit egyébként eredetileg nem is így hívtak, hanem Béla

Ödönnek, nem csoda, hogy megváltoztatta a nevét – alkoholista volt, és arról is írt, hogy hogyan iszik (a magyar értelmiségi egyetlen járható útja, sóhajtanak a követők, akik rögtön igazolva is látják magukat, holott ez tévedés, pajtikáim). Szóval a tragikusan korán elhunyt szerző megírta A halál kilovagolt Perzsiából című opust, és kész. Nem kész.

A tragikus korán elhunyt szerzőnek kétségkívül ez a főműve, amely mellett azonban egy meglehetősen változatos színvonalú, de jelentős „másodélelmű” is található, ami meglepően gazdag ahhoz képest, hogy Hajnóczy mindössze 39 évet élt, azt se akárhogy: „voltam ládázó, kabinos, szentképiügynök, modell, kazánfűtő, dolgoztam kőművesek mellett, voltam betűszedőinas, szén-lehordó, dolgoztam dinamittal, nyersanyagkutatásnál” – írta első kötete borítójára 1975-ben.

Ekkor, A fűtő megjelenésekor már harminchárom éves volt – és amennyiben nem keverjük mi is a Hajnóczy-legendát a Hajnóczy-életművel, be kell vallanunk: A fűtő nem tartozik a magyar irodalom csúcsteljesítményei közé. Márai nevű hőse A halál kilovagolt... főhősének a prototípusa: szenvedélybeteg, a társadalomba beilleszkedni képtelen figura, akinek tragédiája saját tisztasága, és az a tulajdonsága, hogy nem képes megkötni az életben maradáshoz szükséges kompromisszumokat, ezért nem képes kitörni saját világából.

Figyelemre méltó, hogy míg az első kötetben Hajnóczy valamiféle távolságtartással próbálja kezelni „Márait” (mintegy elhatárolódva a maga teremtette és magáról mintázott alaktól), később feladja ezt a küzdelmet – ahogy időben előre haladunk az életműben, egyre szubjektívebbé válik a történetmesélés.

A kötet jobban sikerült darabja a Csáth Géza-i hatások mutatató *Ki a macska?* és a címadó *A fűtő* – egy Kleist-parafraíz –, amely kissé didaktikus ugyan, de szépen hozza az igazságkereső ember eleve elrendelt kudarcát.

A következő elbeszélésűjtemény, a *Mesék* 1977-ben jelent meg. Egyik novelláját szerintem mindenki ismeri, csak nem tud róla: A hangya és a tücsök kissé átirított története („– Arra kérem – mondta a hangya –, hogy Párizsban keressen fel La Fontaine urat, és mondja meg neki, hogy nyalja ki a seggem.”) jó harminc éve pesti viccként él a közutdatban. Mégsem ezért érdekes a könyv, hanem azért, mert itt már formálódik az igazi Hajnóczy-stílus, ami aztán a szintén ’77-ben megjelent *M* című kötetben áll majd teljesen készen.

A vergődést, a belső és a külső valóság folyamatos „elcsúsztatását”, a szorongást, az emberi kapcsolatoktól való félelmet, a maga ellen forduló elme játékait aligha írta meg valaki olyan kegyetlen pontossággal, mint Hajnóczy. (Talán csak a morfinista, és az előbb már említett Csáth Géza – kettőjük életművének összevetése egyébként is érdekes lehetne.)

1979-ben *A halál kilovagolt Perzsiából* tarolt a könyvhéten. Hajnóczy megkapta végre az elismerést, a Füst Milán-díjat. Hirtelen ő lett az Író. Ez nemcsak arról árulkodik, hogy milyen átütő erejű maga a kötet – de alighanem magáról a korról is: 1979.

Két évvel a Charta ’77 után, két évvel a Beszélő előtt. Bódy Gábor ebben az évben kezdi el forgatni a Psychét. A magyar underground már körvonalazódik. Balaton, Kontroll csoport, Dixi, Petri György... 2007-ben talán már ki lehet jelenteni, hogy ’79 táján fordulat történt a magyar kulturális életben, és ennek a fordulatnak – ami az irodalmat illeti – épp Hajnóczy Péter volt az egyik kulcsfigurája.

Maga a mű? Kíséreljük meg a kor és az életrajz kontextusa nélkül értelmezni. Két dologra juthatunk: 1. Nem lehet. 2. Lehet, és egyetlen különlegessége van: a végtelenségig lecsúszasztott nyelven, viszont szépségesen összebonyolított időszereketben meséli el azt, hogy miként lehet kiszállni a képmutatás és elviselhetetlen társadalomból. Alkohollal.

Az alkohol, mint szer Hajnóczy-nál azonban nemcsak eszköz, de egyben ok is erre a kiszállásra.

Az ördögi kör pedig természete szerint alakul: a szernek, a szer által előidézett gyűlölt és vágyott állapotok ugyanis nincs alternatívája – ez a világ nem az a hely, ahol érdemes volna valamit mást csinálni az iváson kívül.

Aki viszont nem hagyja időben abba, körülbelül olyanokat fog írni, mint Hajnóczy az utolsó, halála évében megjelent kötetben, a *Jézus menyasszonyában*.

Zseniális szilánkok keverednek örültségekkel, stílusbravúrok stílusterésekkel, kísérletezés kísérlet prózával. Jobb, mint a „híres” mű. Rosszabb, mint a híres mű.

Mindenesetre az egész, úgy ahogy van: életmű.

Olyan, mint az önpusztító, a Jim Morrison – meg a Janis Joplin – meg a Hendrix-féleké: rövid, zseniális és megismételhetetlen.

Well, show me the way/To the next whiskey bar/Oh, don't ask why/Oh, don't ask why... Péntek Orsolya

Budapesten jelenleg sem a könyvesboltokban, sem az antikváriumokban nem találhatóak meg Hajnóczy Péter kötetei. (Szerk.)

És 1979-ben „A halál kilovagolt Perzsiából”

E rovat számára – amely fiatal szerzők bemutatására jött létre – ritkán adódik lehetőség arra, hogy egy regényíróval ismertethesse meg az olvasókat. Épp ezért Teslár Ákosról szólva – noha novellái révén is bekerülhetett volna e rovat válogatásába – a hangsúly 2003-ban megjelent, *Ezeket kidobtam* című első regényére kerül.

A szerző mindössze huszonhárom éves, mikor megjelenik első regénye, melynek elbeszélője és főhőse – akit szintén Teslár Ákosnak hívnak – az egész regény alatt egyebet sem tesz, minthogy *Ezeket kidobtam* című elsőként megjelenő regényét írja. E különös elbeszélői pozíció értelmezéseiből születik meg tulajdonképpen a regény – bő háromszáz oldal kitöltő – szövege. Vagy talán helyesebb lenne úgy fogalmazni, hogy a regény központi problémája, a skizofrénia hozza létre a magához illő elbeszélés-technikai megoldásokat? Az *Ezeket kidobtam* e kérdést más távlatból válaszolja meg; alapüzenete ugyanis az, hogy tekintsünk úgy magunkra, mint szövegre. Egy izgalmas és szórakoztató játék veszi kezdetét ezzel, melyben valóság és fikció, személyiség – a szerzőé és a főhőse egyaránt – és szöveg többé nem különböztethető meg egymástól.

A regény feszültsége abból származik, hogy a központi probléma, a skizofrénia folyamatosan szembetalálja magát az erkölcs, az etika kérdéseivel: hogyan is állunk tehát a skizofréniával? „Skizofrénia az a könyvben, hogy emberek, akik egyetlen testet használnak és egyetlen életet élnek le az elejétől a végéig, különböző helyzetekben annyira homlokegyenest ellenkezőképpen viselkednek önmagukhoz képest, mintha nem is ők lennének, pedig minden kétséget kizárólag ők ők.” (6.) A Kérdés tehát, hogy a skizofrénia betegség-e, „ami ellen harcolnunk kell” (322.), vagy az élet maga skizofrén, „és ezen nem segíthetünk” (323.).

Teslár Ákos, a főhős nem fogadja el, hogy élete természetes állapota a skizofrénia legyen, az ezeket kidobás gesztusával igyekszik megszüntetni ezt a helyzetet. Az ezeket kidobás lényege: „hogy világosan

kívül helyezzen a szellemi körön valamit, ami nem illik oda be. Nem marad utána én is meg nem is érzés, és az ember nem marad egy, de csak azért, hogy igazán egy lehessen.” (108.) A főhős tehát leválasztja énjéről az oda nem illő éneket, és ezeket kidobja. Ezzel azonban létrehozza saját Teslár-éneket is – eljutva ezzel a skizofrénia, mint betegség állapotába.

Épp ezért tulajdonképpen főhőse sincs a regénynek, a főhős helyén csupán egy személynév áll – Teslár Ákos –, e név fogja egybe – és tartja rabságban – a különböző éneket, és e név alatt írják mind a regényt és egyben saját személyiségüket is. Az énsokszorozódásnak egyrészt az ezeket kidobás gesztusának kidobása vet véget; ehhez azonban szorosan kapcsolódik a kidobott ének lázadása is, ami végez Teslárral, és vele együtt végez összes énjével is.

A skizofrénia – mint az élet velejárója – ellen tehát nem lehet küzdeni, aki ezt mégis megpróbálja, mint a főhős, a skizofrénia – mint betegség – állapotába kerül. Ezen a ponton a kör bezárul, itt ér össze a skizofrénia problémaköre és a „tekints önmagadra mint szövegre” tétel is. Ha ugyanis a személyiséget szöveggé képzeljük el, az ezeket kidobás gesztusa szükségszerűen újabb személyiségeket fog teremteni: „Kidobtam bizonyos darabokat egy könyvből,

és ahova potyogtak, ott meg egy másik könyv volt!” (17.)

A regény tehát nem ad egyértelmű választ a kérdésre, a befejezés mégsem marad nyitott: a szöveg egy tökéletes kört rajzol ki. Ezt hangsúlyozza a regény szerkezete is: a fejezetek egytől huszonnyolcig haladnak előre, majd megkezdődik a visszaszámolás huszonnyolctól egyig, így ér körbe a regény egytől egyig. A két rész közé ékelődik a menyország (sic!) leírása: „Fehér kört (kiemelés tőlem – Sz.-T. V.) vontunk magunk köré [...] Ez a rajthelyünk. Ez a célvonal is. [...] Életem kellemes pillanatai vannak benne, megfosztva vonatkozásaiktól [...]. Szétszaggathatatlannal, mert szétszaggatottságból vannak. Itt kihasználjuk mindazt, ami jó van abból, hogy egy vagyok.” (96-97.)

Teslár Ákos 1980-ban született Budapesten. Az ELTE magyar-esztétika szakán végzett. Novelláit többek között a *2000* című folyóirat közölte; első regényét (*Ezeket kidobtam*) 2003 őszén jelentette meg az Ab Ovo Kiadó. A regényért Petőfi-díjat kapott, és ez a könyv képviselte Magyarországot a XI. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon az Európai Elsőknyvesek közt, 2004-ben. A kortárs magyar irodalom meghatározó képviselőiről ír esszéket, kritikákat. Szivák-Tóth Viktor

„Egyedül vagyok, mint az ujjaim”

Teslár Ákosról

Kortárs Képzőművészeti Almanach

Megjelent a Kortárs Képzőművészeti Almanach második, bővített kiadása. Kapható a könyvesboltokban. Érdeklődni lehet: www.orlikon.hu
A szerkesztőség címe: 1151 Bp., Tarpai u. 5. T:06-70-573-1148

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS a Magyar Formatervezési Díj elnyerésére

A nyilvános pályázatot a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium a Magyar Formatervezési Tanács közreműködésével hirdeti meg. A pályázat célja a kiemelkedő színvonalú formatervezői teljesítmény elismerése.

PÁLYÁZATI KATEGÓRIÁK

TERMÉK – Kereskedelmi forgalomban kapható, kis és nagy szériában gyártott termékek, illetve termékrendszerek.

VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ – Termékek, termékrendszerek, szolgáltatások megvalósult komplex vizuális arculata, beleértve a csomagolási és információs rendszereket, valamint a számítógéppel készült, interaktív alkalmazásokat is.

TERV – Kereskedelmi forgalomban még nem kapható, megvalósításra érett terméktervek terve, makett vagy prototípus formájában, továbbá a vizuális kommunikáció területére tartozó tervek.

DIÁK – A hazai felsőfokú oktatási intézmények tervezőképzésében résztvevő diákok által, hallgatói jogviszony keretében megvalósult terméktervezés, illetve a vizuális kommunikáció területén készített alkotások.

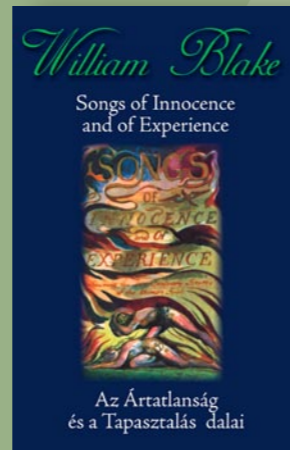
A PÁLYÁZAT BEADÁSI HATÁRIDEJE: 2007. MÁJUS 7. (POSTABÉLYEGZŐ SZERINT)

A pályázatot egy példányban, kizárólag postai ajánlott küldeményként vagy futárszolgálat útján kell eljuttatni a Magyar Formatervezési Tanács Irodájához, „Magyar Formatervezési Díj” jelöléssel ellátva, a következő címre:

**Magyar Szabadalmi Hivatal
Magyar Formatervezési Tanács Irodája
1370 Budapest 5, Pf. 552**

TOVÁBBI INFORMÁCIÓ

A pályázati felhívás, a jelentkezési és adatlap, a Magyar Formatervezési Díjról szóló 17/2005.(III.26.) GKM rendelet, valamint a díj adományozási rendjének szabályzata megtalálható a www.gkm.hu és a www.mft.org.hu honlapon. A pályázattal kapcsolatban hívható telefonszám: Majcher Barbara: 474 55 87, e-mail cím: barbara.majcher@hpo.hu

Mítoszok ösvényein William Blake: Az Ártatlanság és a Tapasztalás dalai

A kiváló műfordító, Erdődi Gábor Blake-válogatása elsőként adja vissza a lehető legteljesebb formában magyarul a költő-képzőművész leghíresebb, 1794-es kötetét. A két ciklus verseinek idáig csupán egy része jelent meg magyarul világirodalmi antológiákban és az 1959-ben megjelent Blake-gyűjteményben. Igaz, 1977-ben is napvilágot látott egy kis példányszámú összeállítás a költő műveiből, ám művészetét ez a kiadvány sem tette szélesebb körben ismertté nálunk.

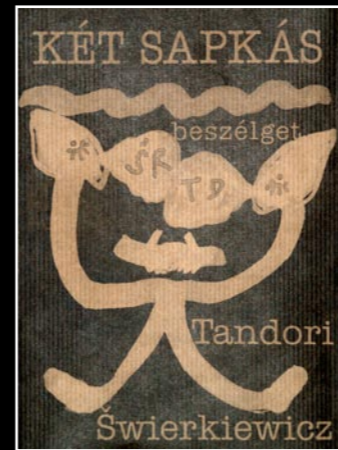
Erdődi elsősorban azért nem vehette alapul a korábbi kiadásokat, mert e válogatások nem vették figyelembe Blake ciklus- és kötetkompozícióit valamint nem közelítették konkrét koncepcionális szemlélettel a költő által létrehozott bonyolult, egymásnak felelő művészeti struktúrákhoz. Épp ezért az angol eredetikez nyúlt vissza. Különösen fontos ez egy olyan bonyolult és összetett szerkezetű verseskötet esetében, mint „Az Ártatlanság és a Tapasztalás dalai”, melynek szerkezete a kötet szövegein kívül – önálló jelentésértékű és nem illusztrációként – festményeket is tartalmaz. Erdődi félretette a korábbi részleges fordításokat és a mű egészét igyekezett a maga poétikai-képzőművészeti összetettségében magyarul visszaadni. E megközelítés sok kockázattal járt, de – úgy tűnik – megérte: csak így sikerült érzékeltetni az univerzális jelleget, jelentős részben átelve a magyar fordításba az eredeti filozófiai mélységét. Emellett a kötet szimbólumrendszerének összetettségét is igyekezett visszaadni, túllépve a szokásos tigris-bárány mechanikus szembeállításra. Ezek dialektikus, változó egyenlegű ellentéte persze a verseskötet alapvető dichotómiája, de már önmagában is jóval összetettebb jelentésű, mint az első pillantásra látszik. S – a bárányról szóló vers mellett – a tigris komor fenségességét is játékosan dalszerű sorok érzékeltetik:

„Tigris! Tigris! szikra-szem / rém-erdei éjjelen, / Mily isten gyúrt nap alatt, / szimmetrikus szörnyalak?” (A tigris)

Erdődi fordítása a régebbieknél jobban érzékelteti az eredeti versek tűnődő-látomásos dalszerűségét. A korábbi interpretációk nem érzékeltették eléggé a Blake-szövegek sajátos, játékos-tűnődő iróniáját. Erdődi viszont megkísérelte komplex műegységként átültetni magyarra a nagy vizionárius költeményeit, egy a költő festményeit és az eredeti angol verseket is tartalmazó kötetben. S ez a komplexitásra törekvő szemlélet – úgy tűnik – meghozta gyümölcsét: számos vers egészen újszerűen, árnyaltabb hangzásban szólalt meg az ő fordításában, felillantva Blake kelta, angol középkori és reneszánsz elemeket saját vízióival ötvöző világát.

Az életében különösképp, sőt boldognak minősített William Blake /1757-1827/ költészetét kortársai nem értették meg, s rajzait és festményeit is csak élete alkonyán fedezte fel a preraffaeliták néven később híressé vált művészcsoport, mely „Michelangelo Blake”-nak nevezte el őt. Verseit azonban még Angliában is csak fél évszázaddal halála után kezdték felfedezni, elsősorban William Butler Yeats munkássága és kutatásai eredményeként. Nálunk csupán a XX. század elején kezdett ismerté válni. Erdődi Gábor – Dylan Thomas és Yeats után – a „mítoszok ösvényén” visszafelé haladva, sikerrel kísérlete meg William Blake új szemléletű átültetését. Remélhető, hogy a legfontosabb korai kötet fordítása után az életmű további darabjait is újra előveszi majd. (General Press Kiadó, Budapest, 2006)

Marczinka Csaba

Kizöttyent idő Świerkiewicz Róbert, Tandori Dezső: Két sapkás beszélget

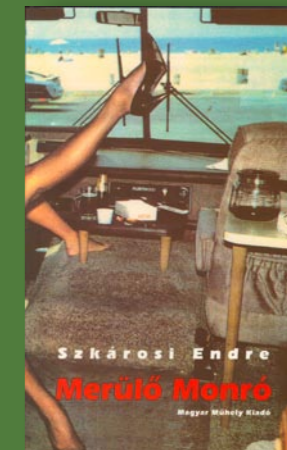
Két sapkás beszélget címmel jelent meg a Świerkiewicz Róbert és Tandori Dezső „néma beszélgetését”, azaz sajátos, vizuális kommunikációját egységbe fogó kötet, mely különös átjárás biztosít az irodalom és a képzőművészet között.

A két sapkás: Tandori Dezső író, költő, műfordító, aki néhanapján áthajózik a képzőművészet területeire, valamint Świerkiewicz Róbert képzőművész, aki viszont grafikái, festményei, szobrai és installációi mellett készíti videókat, könyveket is. A hazai neoavantgárd és posztmodern művészet e két kísérletező kedvű, művészeti ágak között vándorló, műfaji határokat szétrobbantó, újító és örökké megújuló szereplője közel négy évtizede barátságban áll. Ritkán találkoznak, időnként beszélnek telefonon, vagy egy-egy levelet váltanak, aztán hosszabb-rövidebb időre ez a kontaktus is abbamarad, ám ez a legkevésbé sem befolyásolja kapcsolatukat. Mindketten nagy utazók, akiknél találunk hasonló hatásokat is, mint például a sokszor kalligrafikus motívumok formájában jelentkező keleti-indiai inspirációt.

Świerkiewicz Róbertet – tudjuk korábbi feljegyzéseiből – kezdetektől foglalkoztatta a művészek közötti üzenetváltás, az együttgondolkodás vagy továbbfejlesztés lehetősége: az inspiráló face to face – kommunikáció. Ez a készítés hívtá életre egykor mail art alkotásait is, csakúgy, mint e mostani kötetet, melyet feljegyzéseivel, rajzaival ő indított útjára Párizsban, 2000-2001 körül. Európában utazgatott ekkoriban, míg barátja – akinek életében bizonyos rendszerességgel váltakoznak az „otthonülő” és a világljáró időszakok – visszavonultan élt. Otthoni munkáját kora reggeli sétákkal tarkította csak. A sétát – akárcsak a rajzot –, sajátos meditációnak tekinti, melynek révén az ember minden különösebb erőfeszítés nélkül, kontemplatív állapotba kerül. A reggeli gyaloglások közben gyakran készíti rajzokat, feljegyzéseket, mint barátja, Świerkiewicz.

Az első bejegyzések tehát Świerkiewicz Róbert tollából valók. A jegyzetfüzet – mely később könyvvé lépett elő – lassan megtelt pillanatnyi benyomásokat rögzítő rajzokkal, filozófikus ábrákkal, szimbólumokkal, gondolatöregedékekkel és nemkülönben az utazás tárgyi emlékeivel: beragasztott képeslapokkal, emlékeztető cédulákkal, múzeumok és galériák programajánlóival. Ez utóbbiak természetesen átfestve és újraértelmezve, építőelemként használva a készen kapottat és a véletlenszerűt. Az ábrák sokszor kozmikus képzeteket keltenek, a visszatérő motívumok között pedig fölfedezhetjük a művész repüléssel kapcsolatos rajzait: hőlégballonokat, szárnyakat, melyek e beszűkült atmoszféra elhagyására intenek. A kötet egyre bővült: élmények, képek rétegződtek egymásra az elkövetkezendő utazások során, mígnem a szerző lefénymásolta az oldalakat, és továbbította Tandori Dezső felé. Íróbarátja örömmel fogadta a kezdeményezést, és az elküldött lapokra csakhamar újabb rajzokkal válaszolt. Tandori rajzain a különböző kontextusokban megszólaló, metafizikai gondolatokat feszegető szimbólumok és ideogramok, Sziszifusz és Hérakleitosz mellett természetes egyszerűséggel jelennek meg magánszférájának állandó szereplői is, a művészetet sokszor meghihető madarak és lovak, valamint a kedvenc sakkjáték elemei. Újra meg újra felbukkanó gondolatként az idő problematikája, „a kizöttyent idő” és az idő múlásának, építő-romboló dialektikájának jelképei: homokórák tömémentlen változata. Tandori műveit – az alkotói nyelvezetére olyannyira jellemző módon – ezúttal is fanyar-humoros szójátékokkal, nyelvi leleményekkel fűszerezi. (Arcus Kiadó Vác, 2007)

Maczkay Zsasklin

recenzió

A határok kifelé rugdosása Székárosi Endre: Merülő Monró

Székárosi Endre önmagát elsősorban költőnek tartja, ám nála a költészet nem a meghatározott, kanonizált valami, illetve, nem csak az. Székárosi avantgárd művész, és hogy jobban megértsük őt, nem árt tudni, hogy nagyjából mi is az avantgárd. Legújabb tanulmánykötetében – *Mi az, hogy avantgárd* – eléggé jól kijelöli az ösvény(ek)et, amely(ek)en elindulhatunk, hogy megértsük, megismerjük.

A legelső írásban (*Terminológiai polifónia az avantgárd tendenciák értelmezésében*) kapunk egy történeti-műfaji körültekintést, ami szükséges is ahhoz, hogy a tanulmány valóságos problémájához hozzáférközzünk: **miben is más a magyar avantgárd fejlődése a nemzetközihez képest**, és ez miért okoz problémákat a kutató számára. Ugyanez a kutató azonban művész is. A tér, mint művészetszervező erő című többrészes esszéjében összefoglalja, miként fordult már igen korán a „hangköltészet” felé, ami azóta egyik fő alkotóterülete lett. Egészen sajátos valami ez, a zene, a zaj, a hangok és a költészet megfelelő arányú vegyülete, amely így, mint új önkifejezési forma próbál megfelelő teret nyerni az irodalomban és az előadóművészetben.

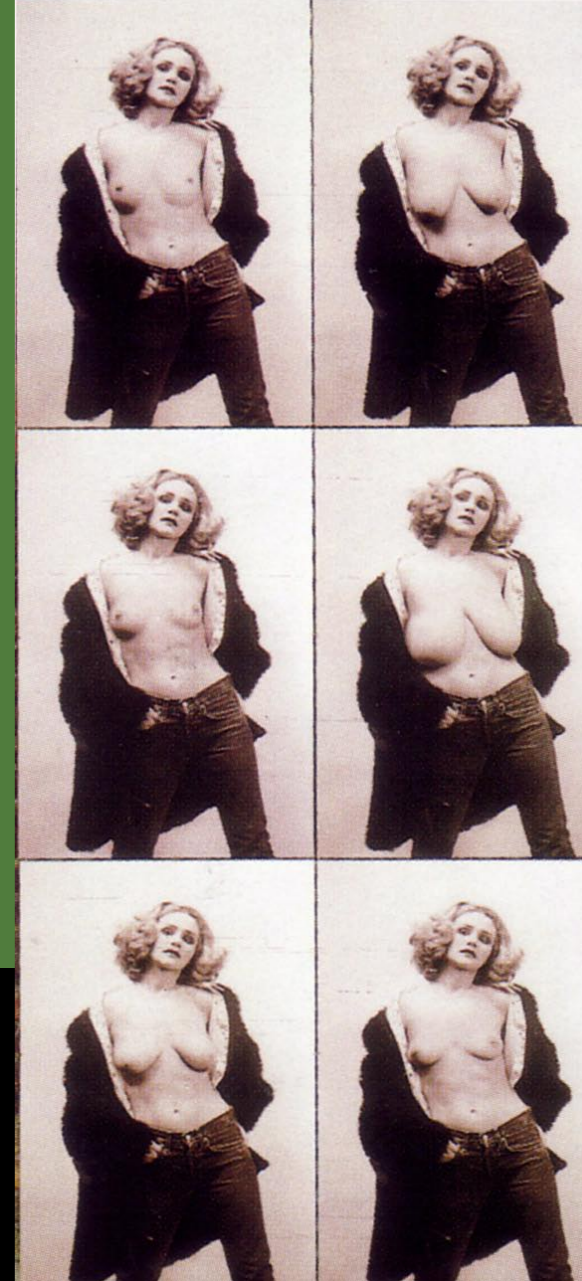
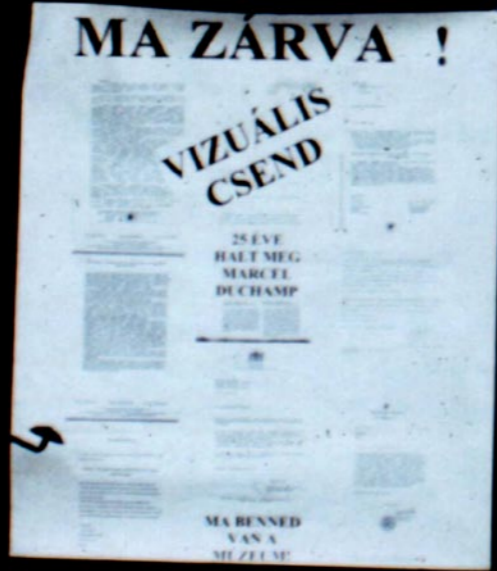
Az esszék közös mondanivalója talán az, hogy **a progresszív és kreatív költészet nem nélkülözheti a hangot, mint tényleges alkotóelemet**, amely így az írás-olvasás kettős műveletén továbblépve, a megszólalást is nélkülözhetetlennek vallja. Ezt támasztja alá például az úgynevezett „ordítológia” is, az ordítás művészete. És ez nem vicc. A humor, persze, nem hiányozhat, ahogy a sokszor (ön)kritikus szemlélet sem. De elszánt kísérletezés ez, nem pedig öncélú hülyéskedés. A kötetben olvashatók még Székárosi publicisztikai művei, lemez- és kiállításrecenziói, pályaképei is, egészében pedig alapvetés e kezdetektől kissé „gerillamozgalmak” számítóművészetéről.

És hogyan néz ki az avantgárd a gyakorlatban? Remek példa erre a 2002-es *székárosi-con* cédé, vagy a most megjelent *Merülő Monró* verseskötet. Nem könnyed mű, érdemes sokszor elővenni, értelmezni, feltérképezni. A különféle (hol kevésbé, hol pedig jobban) elrejtett vendégzövegek legtöbbször dupla csavarral egymásra is reflektálnak, ha lineárisan olvassuk a kötetet. Aztán a Pasolini emlékére írt „robbanószerkezetversek”, a verses puzzle-hoz hasonló *lábtextus*, a *f/olvasási gyakorlatok* betűkből s nem szavakból álló, kötött formájú versei, mind egyazon mozgás különféle leképezései: Székárosi az avantgárd szellemiségéhez híven visz végbe „teremtő rombolásokat”, ezek közül aztán némelyikre, például az összefirkált, montázsolt oldalakra, furcsállva nézhetünk (például, ha nem olvastuk még a *Mi az, hogy avantgárd*-ot). De ez mind az, aminek lennie kell: **a határok kifelé rugdosása, az el-nem-kényelmesedés művészete**. A hagyományosabb versek közül idézek egy létösszegző jellegűt, hátha mindenki kedvet kap, hogy a vadabb dolgokat magának fedezze föl: „(...) de merre de merre de merre / adalék hátalék előleg / tégy már valami jót / vagy legalább valamit jól / valamikor valahogy / valahova bezuhant előttem / nem is én / behecceledt behecceledt” – részlet a *Krónosz hagy meg egy látleletet* című versből.

A *Mi az, hogy avantgárd* végén található két interjú is a szerzővel, ebből az egyik vége felé hangzik el az a mondat, hogy „nehezebb ma (...) szabadnak lenni, de nem lehetetlen.” Ez lehetne az egész avantgárd mozgalom mottója is. (Magyar Műhely Kiadó, Budapest, 2007.)

Csala Bertalan

Amilyen önkéntelenül és minden mást kizáróan vetődött fel a cím, amikor februárban előadást tartottam a témáról Debrecenben, olyan nehéznek tűnik most írásban a nehezen kanonizálható humornak a kortárs magyar képzőművészetben elfoglalt helyéről elmélkedni. A mai magyar művészetre gondolva feltűnhet, hogy a szintéren számos olyan alkotó dolgozik, akiknek a munkáját „valamiféle” határozott (vagy éppen alkalmi) ironikus attitűd jellemzi. Ez lehet valakinek a személyes adottsága, vagy egyszerűen a kor által kikényszerített, kritikus, távolságtartó stratégia. Ráadásul ez egy elég nehezen megfogható kategória; humor dolgában ugyanis elég nehéz konszenzust teremteni. Amikor erről gondolkodunk, leginkább személyes preferenciákon átszűrtek művek jutnak eszünkbe, semmint egy összefoglaló jellegű teoretikus keret, amelyben e választás elméleti indoklását lehetne felvázolni. Ráadásul, ami ma nekem szellemesség és agyafúrt humor, a rossz ízlés netovábbja lehet más számára, vagy amit lehetfinom szellemességen értesz, egyáltalán nem kódolható „humoros megközelítésként” egy más közegben. Vagyis a humor egy igen viszonylagosan megközelíthető zsáner. Nem csak attól függ, hogy honnan jössz, hanem attól is miféle szociokulturális háttér áll mögötted, mennyi idő vagy, milyen nemű, afro-amerikai, esetleg balti típus, melyik államban élsz, és hogy szolgál a kedves egészséged. Követhetőbb stratégiának tűnik éppen ezért műveket és művészeket követni, akiknél a nevetés kicsalogatása beolvad a művészi stratégiába – miközben szinte lehetetlen feladatnak tűnik művésztől való írásban valamiféle humort érvényesíteni. Könnyen előfordulhat, ha nem érzed magad elég viccesnek, kedvesnek vagy szellemesnek, a teória Freud, Bergson vagy éppen Koestler kínálta mankója marad hátra.

„El van rontva a napom, ha nem győzők le három gonoszt”

Ha a téma nagy ismerőjével, Arthur Koestlerrel szeretnénk megkönynyebülni (aki *Teremtés* címmel egy igen terjedelmes könyvet szánt a tudományos felfedezések, a művészeti alkotásokban megnyilvánuló komikus ihlet természetrajzának a petesejt megtermékenyítésétől a kreatív elme munkájáig), csak azt mondhatjuk vele együtt, hogy a „humor igen nehezen körülírható valami, akárcsak a szívárvány; de a spektrum színeinek tanulmányozása az anyag belső szerkezetének megismeréséhez vitt közelebb.” Mi is hát e sporadikus módszert követjük.

A humor a képzőművészetben, mint tematika, egyébként nem újkeletű dolog, e szűkebb, magyar szintéren sem. Zwickl András a *sic!* című, általa koncipiált kiállításon 1997-ben a Kiscelli Múzeumba olyan alkotókat és műveket hívott meg, amelyek az „eltérések”, „szabálysértések” és a „hiba” perspektívájából a komikum/humor/vicc terepén mozogtak. Zwickl genealógiájában a magyar 19. század kedélyes, „gemütlich” hangulatai keverednek az

avantgárd felforgató stratégiáival, és mind jobban közeledünk korunk művészetéhez, a humoros megközelítés, a vizuális ironia mindinkább egybefolyik és beolvad a gondolat elsődlegességét ápoló konceptuális – posztkonceptuális művészet elméleti áramába.

Azóta, hogy Marcel Duchamp bajszot kanyarított Mona Lisa arcára, a magyar művészetbe – a konceptuális művészet nemzetközi felhajtóerejének köszönhetően – a hatvanas-hetvenes évekkel került be a művészetre és a „saját élményre” adható reflexivitás a korszak vizualitásába. A realitás már önmagában elég alapot szolgáltatott az ironikus átöltöztetéshez; egyik korai fotómunkájában Erdély Miklós két személyre hivatkozik, akik döntő hatással voltak a munkásságára: Kádár János és Szenes Zsuzsa. A hazai viszonyainkban járatanok számára két nyájas ember mosolyog a képekről. A „csak” magyar szemmel olvasható, azon belül is csak a művész szűk körében tájékozódni képes (azaz a szubkultúra köreiben otthonos) olvasó számára revelálódik igazán a kép értelme.

Kádár János képében a korlátozott mértékben élvezhető nyilvános tér, és Szenes Zsuzsa alakjában (aki maga is művész és nem mellékesen Erdély felesége) a korlátlan szabadságot jelentő privát tér kerül egy, a szocializmus közkedvelt tablókulturájának formájában a falra. Erdély két rossz minőségű minimál-kép felmutatásával és egy tárgyilagos, ám eligazító értelmű

mondat kimondásával juttat el a groteszk rendszerkritikáig.

Az Erdély-mű csak felütés, egy önkényesen kijelölt csapás egy olyan művészet bemutató gondolatkísérlethez, amelyek az eszközhasználat minimumával, vagy meglepően egyszerű ötleteivel kapcsolódnak be a posztkonceptuális-humor párbeszédbe.

Humor a kortárs magyar képzőművészetben

A címadó mű a Polifónia (alcíme szerint: a társadalmi kontextus mint médium a kortárs magyar képzőművészetben) vállalkozás része volt, amely 1993-ban a Soros Alapítvány támogatásával jött létre. A rendszerváltás óta ez volt az első olyan művészeti vállalkozás, amely túlnyúlt a művészet addigi intézményes keretein, és valamiféle megszólító gesztussal próbálta felhívni egyelőre az élet furcsaságaiért kezelt művészetre Budapest lakóinak és átutazó közönségnek a figyelmét. Voltak művek, amelyek szofisztikált humoruknál fogva csak egy szűkebb, intellektuális kör számára voltak kódolhatók (pl. Július Gyula: *Vizuális csend* c. akciója Marcel Duchamp emlékére). Beöthy Balázs munkája, a *Szaküzlet* a szaküzletben az Írók Boltja egyik könyvespolcát változtatta hűsoltta úg, hogy az első sorokban helyet foglaló könyvek, tartalmuktól, szerzőjüktől függetlenül fotografikus eljárással, nyershús borítást kaptak. Aki ilyen könyvet vásárolt, egy darab műalkotással távozhatott. Gerber Pál ugyanekkor a 4-es busz oldalára írta ki az „*el van rontva a napom...*”

kezdetű mondatot, és ugyanilyen talányossággal ostorozza a gyanútlan járókelőt a *„Legszebb női név: Lajos”* című transzparenssal Budapest egyik forgalmas helyén. Gerber nagy mestere a szavaknak, és annak, hogy hogyan lehet magától értetődő természetességgel vizuális és nyelvi köz-helyeket ütköztetni az amúgy ilyesmiket szívesen fogyasztó társadalommal. A szociológiai érdeklődés jellemzi Lakner Antal ekkoriban „készült” *Kulturbrücke* (1994) című képét is. A beavatkozás itt olyan minimális, hogy egész egyszerűen talált tárgyként kellene kezelniünk az osztrák-magyar kapcsolatokat jelképező fogászati röntgenfelvételt. A határok megnyitása óta a nyugati határvidék legfőbb jellegzetessége – afféle hungaricum – az egy főre jutó fogorvosok számban mérhető. A híd pedig a költészet teremtette egyik legszebb metafora, és lám, a szájpadiásra helyezve válik igazán kézzelfoghatóvá ez a szorosra vont, pénzzel megpecsételt viszony.

A közösségformálás másfajta módozataival dolgozik Koronczai Endre a *Csettegő szépségverseny* alkalmával (a részleteket ld. www.koronczai.hu/csettego/november-22.html). A művész maga az ötletgazda és a projekt kivitelezője volt, a főszereplő a szobi kistérségben élők szabadidős és hobbitévékenységének alkatrészbörzeje volt, amelyet vásári felvonulással, pörköltfőzessel és borkóstolással kötöttek egybe. A különféle házi technikákkal és praktikákkal összeeskábált mezőgazdasági járgányok versenye igazi public art esemény volt (a művészet fogalomtára felől nézve), hiszen a minisztériumtól, a művészen és lakosságán át a boldogság és felhőtlen öröm számtalan árnyalatában oldódhattak fel a résztvevők.

A fotografikus eljárások és a számítógépes manipuláció térhódításával egyre több művész foglalkozik az apró csúsztatások vizuális-jelentéstani árnyalatival. Ennek egyik szép példája Nagy Kriszta: *Kétszázézer forint* című munkája, ami a művésznőt mutatja manipulált, kölcsön-mellekkel. A cím nem a plasztikai beavatkozásokra tett utalás, hanem arra az összegre, amelyből ma egy kortárs

Aknai Katalin

Síkbeli térképzés

Csörgő Attila kiállítása Székesfehérváron

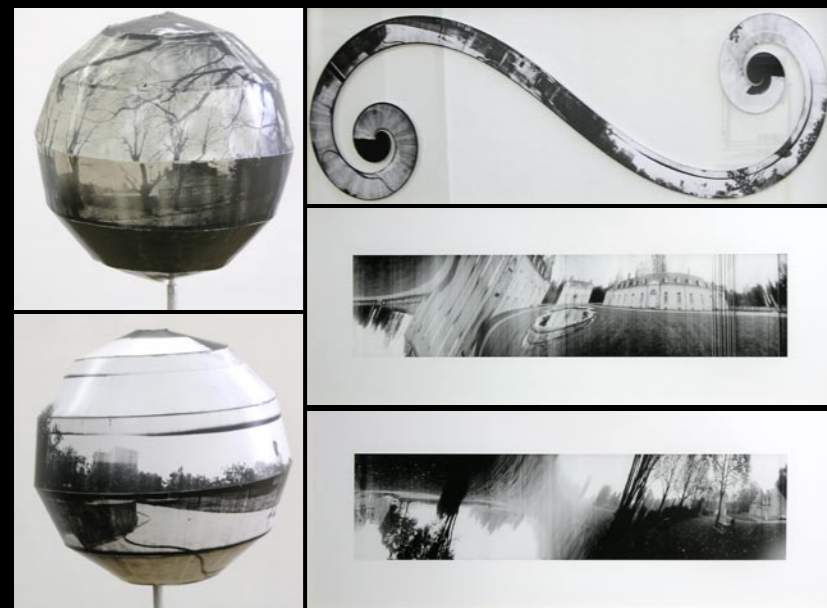
Ha egy olyan ismerősünk kérne tőlünk tanácsot, hogy milyen kortárs művészeti kiállítást nézzen meg, amivel kicsit beleláthatna a ma művészeit érdeklő problémák némelyikébe, aki egyébként kevésbé merült bele ezek tanulmányozásába, feltétlenül ajánlhatnánk neki a székesfehérvári Szent István Király Múzeum Csök István Képtárában rendezett kiállítást. Csörgő Attila jelen tárlata ugyanis *felhasználóbarát*. Műveinek nemcsak végeredményét, hanem az azokat létrehozó eszközeit, sőt, olykor még folyamatát is bemutatja, hiszen mindezek együttesen alkotják a műveit.

Nem szabad ugyanakkor azt hinnünk, hogy ez egyben végcélja is, vagy fő szándéka – már csak azért sem, mert akkor kevésbé szólna azokhoz, akik – folytatva a fenti analógiát – nem először járnak ehhez hasonló tárlaton. Hiszen ha csak alkotóelemeire és az alkotás eszközeire, valamint folyamatának darabjaira szétbontott művet látnánk, mely kizárólag azt hivatott reprezentálni, hogy hogyan „működik” a kortárs művész(et), akkor éppen hogy a művészet (a mindenkori művészet) alapjellellegével állna szemben a kiállítás, mely – ezen „boncolás” révén – *ki-állítaná* (sic!), eltávolítaná a munkákat a közönségtől, és az anatómiai bemutatószínház a nézőktől elkülönített preparátumaivá degradálná azokat. Ennél természetesen sokkal többre vállalkozik a mostani bemutató is.

Csörgő Attila mindhárom kiállított munkája, illetve munkafolyamat-dokumentációja legfőképpen a két- és/vagy három dimenzió kérdését járja körül: *Háromzott város* fotósorozatán egy sematikus, papírból összeragasztott város szétvágását és a síkban való kiterítését örökíti meg. Így ráadásul kettős csavarral él, hiszen nemcsak az eredeti háromdimenziós városmakket válik a folyamat során – falainak körvonalai mentén – bonyolult körvonalú síkidomná, hanem magának a művésznek és makettjének, valamint 3D környezetének *látvány*a is a fotó síkjára vándorol át.

Möbius-tér című munkája három „műtárgyfajtából” áll: egyrészt látható az a maga-konstruálta speciális kamera, mellyel a fotókat készítette. Másrészt a Möbius-szalagként összeragasztott film, amely egy hagyományos, ám annál izgalmasabb kísérlet a kint és bent, az itt és ott, felület és viszonylat tematizálására. Harmadikként pedig a Möbius-fotó látható, mely viszont a tárgyként, object-ként átvilágított asztalra helyezett műtárgyhoz képest éppen hogy annak előbb említett érdekes formaviszonyait redukálja, amellyel, hogy átalakulva fotóként lesz értékelhető.

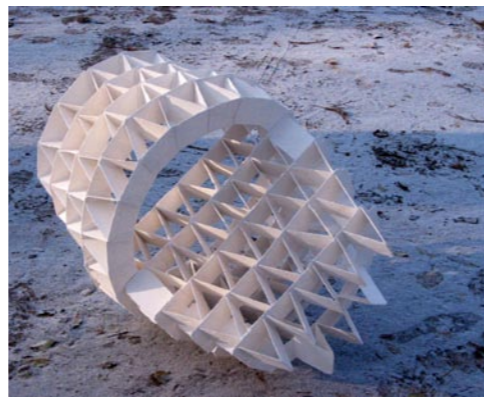
Utolsó munkája pedig nemcsak magában hordozza a teret, hanem azt is tematizálja. A *Narancs-tér* szintén több elemből áll. A legjellegzetesebb ezek közül ismét egy, a művész tervei szerint megalkotott kamera, objektívvel ellátott doboz, melynek belsejében egy gömbszerű testre spirálisan tekeredve helyezi fel a filmet. Ahogy a narancsligetben körbefordul a szerkezet, úgy (fény)képeződik le a környező tér is. Ugyanakkor nem pusztán egy panoráma-körfotóval dolgozunk, mely egyszerűen „levenné” környezetét. Előhívás után ugyanis a fénykép formája is spirális szalag lesz, melyet ugyanúgy kiteríthetünk, mint egy elegánsan meghámozott narancsot – nem véletlen tehát a körbefényképezett téma, a *narancsliget* választása. Az egész folyamatot pedig néma videofilm dokumentálja, mely a kiállított speciális felvevő, illetve a kiterített fotó-spirálok mellett újra és újra lejátsza a mű létrejöttét. A Möbius-szalag végtelensége most a videó folytonosságába megy át, miközben az alaptematika nem változik: a teret képezi le a sík formára, mely mégis maga is tér (hiszen spirálisan fölcsavarta a szerkezeten belül) és amely végeredményében síkban kiterítve jelenik meg. A sík és tér többszörös oda-vissza játéka, állandó mozgása és ezáltal valójában a kettő eldönthetlenségéből eredő izgalmas problematika Csörgő Attila műveinek legfőbb *mozgatójává* válik. *Kép és szöveg: Somhegyi Zoltán*

FELÜJTÉS

Kiállítás az Unitárius Galériában

jelenlét

SZABÓ MARCI
Kártyavár – 75x55x55 – gipsz, vászon
Hid1 – 55x120x25 – 3mm, 5mm síkúveg, damil

KULPINSZKY RENÁTA
Feljegyzések egy asztal naplójából
(2002) bronz, 29x26x5cm
Centroverzión – Táj 3.
(2005) cellulóz, vegyes technika

Az Unitárius Galéria a kortárs képzőművészet elkötelezett támogatója. Béres-Muszka Ibolya, a galéria vezetője évente több tárlaton mutatja be a magyarországi és erdélyi alkotókat. A galéria a Nagy Ignác utcai templom gyönyörű előadótermében működik, ahová minden látogatót szeretettel várnak.

ORDÓDY TAMÁS
Jazz zenész portréja – (2005) bronz, 120x85x63cm
Venyigeszű és a planktonember – (2001) bronz, 38x19x10cm

A Felütés című tárlat öt fiatal képzőművészt mutat be. Kulpinszky Renáta, Jenei Barna Márton, Ordódy Tamás és Szabó Márton szobrászművészek és Opánszki Tamás festőművész alkotásai a pályakezdő fiatalokat tudatos művészként mutatják be. A műformáláshoz, az anyaghoz és a gondolati megközelítéshez való viszonyuk különböző, az alkotás iránti elkötelezettségük és szakmai felkészültségük azonban egymás méltó partnereivé avatja őket. Mindegyiküknek erős kötődése van a környezet tárgyi világához, részint a természeti, részint az ember által alkotott tárgyakhoz. A tárgyak formai meghatározottsága szimbólumszerűvé emelkedik a művészi továbbgondolás reflexiói által. Az adott elemeket nem felbontva újrendezik, hanem, megtartva a kiindulási forma méltóságát, mintegy belső elemzéssel építik tovább, készteszik arra, hogy a tárgy a saját határain túl-emelkedjék. Az elemzés iránti igény egyszerre van jelen a teremtő alkotással, azaz a formakövetéshez való tudatos viszony által kap gondolati indítást a formateremtő törekvés. A konkrét és az általános, a reális és az elvont, a szimbolikus és az objektív közötti utakon a lehetséges távolságokat és együttthatásokat vizsgálva szembevetődő az iróniára való hajlam éppúgy, mint az alkotók erős kötődése az elvonatkoztató-általánosító elemzéshez.

A jó műnek nincs szüksége magyarázatra. A jó művel beszélgetni lehet. Érzékeny társaink lehetnek a világról való gondolkodásunk során. *Cseh Bori*

JENEI BARNA MÁRTON
Platán-Plasztika II. (2005) – platánfa 80x60x50cm
Pillangó (1999) – Zomádcsos bádoglavor 60cm

OPÁNSZKI TAMÁS

Hokisok I.
(2001)
120 x 130 cm,
olaj, vászon
Hokisok III.
(2001)
140 x 160 cm,
olaj, kollázs,
farostlemez

Lóránt Demeter mindössze húsz évesen vonult be a köztudatba s a magyar művészeti életbe, a filmszemlék történetének legfiatalabb rendezőjeként. Am még mielőtt beskatulyáznánk a filmrendező kategóriába, meg kell említenem, hogy Demeter nem csupán rendező. Alkotásainak ő maga a producere, forgatókönyv-írója, vágója, emellett verseket is ír, fest, grafikákat készít, tárlataival már egy ideje fotóművészként is jegyzik.

1982-ben született. Művészetének kibontakozása és elismerése egészen korán, 1996-ban kezdődött, amikor is a hazai *Demoscene* élet egyik résztvevője lett, ahol a versenyeken grafikáival és animációival számos díjat szerzett. (A *Demoscene* fogalom egy fiatalokat tömörítő, grafikákat és animációkat készítő, alkotni vágyó közösséget, klubot takar.)

A *Demoscene* korszak után 2000-ben elkészíti első kisfilmjét, *Piknik* címmel. A film fogadtatása megérte a fáradságos munkát, a következő években felpörögtek az események, sorban forgatta újabb és újabb filmjeit. 2001-ben *A Játék* és a *BOP*, 2003-ban a *LAG*, 2004-ben a *Royal Flush*, 2005-ben a *Urine*, majd 2006-ban a *Bardo* című alkotás került megrendezésre és bemutatásra.

2001-től fotózással is foglalkozik. Szarvason, Békésszentandráson, Székesfehérváron, Miskolcon, valamint Budapesten is kiállított már. Sorozatai, mint a *Hétvégi történetek* (2002) életképeket örökítenek meg; mozdulatlan, megdermedt képi világokat, melyekre bizonyára sokan nem figyelünk fel. Erdőket, hajnali városképeket, utcákat, dühös vagy épp fáradt arcokat rögzít, bizonyítva, hogy a mozdulatlanság mögött mozgalmas érzelmek dolgoznak.

Mint tudjuk, ma Magyarországon a művészet nem egy kifizető vállalkozás, filmek rendezéséhez pedig sok pénz szükséges. Fiatal kora ellenére szerencsére Demetert a szakma is elismerte, így könyv- és lemezborítók sokaságát tervezhette, reklám- és referenciafilmeik seregét, valamint több, mint negyven videoklipet forgathatott le megélhetés, pénzszerzés céljával. Webdesignerként, grafikusként, laptervezőként, számítógépes játéktervezőként is dolgozott már nagynevű cégeknél.

Lóránt Demeter esetében nem csupán filmekről beszélünk, mint művészeti alkotásokról, azok grafikáival, festményeivel, fotográfiáival a legszorosabb egységet alkotják. Nem azért fest, hogy kiállítson, nem azért készít grafikákat, hogy eladhassa: minden egyes munka filmjeibe épül bele. A megmerevedett világ érdekli, ezekben keresi a szimmetriát. Központi témaként dolgozik nála a lélek megismerése, a magány és az ebből fakadó hallucinációk és látomások. Olyan valós helyzeteket mutat be és boncolgat, melyek mindennapjainkban előfordulnak. Sokszor csak a horror műfajába sorolt rövidfilmjeire sokkal inkább a misztikus-fantasy szó illik.

A korai *Piknik*, a *BOP* és *A Játék* című alkotások még otthoni körülmények közt, önköltségen készültek. Miután a diákfilmszemléken és a független filmszemléken (2002: Open Film Festival – Filmnyelv díj, 2002: Diákfilmszemle – Filmeződíj) bemutatták munkáit, a 2003-as LAG-ot már egy produkciós iroda vállalta magára, közel egymillió forintos költségvetéssel. Ezután Demeter önálló produkciós irodát nyitott, *Irmedia* néven.

A *LAG* című kisjátékfilm és az *irmedia* által forgalmazott munkák már igen komoly szakmai elismeréseket hoztak. 2003-ban a *Diákfilmszemle*n különdíjat, 2004-ben a *New York Short Film Festival*on a *LAG* a legjobb vágás díját kapta. A 2005-ös romániai *Moovie Festival*ról a *LAG* „The Shortest prize”, a *Royal Flush* „Bloody Cow prize”, a *Urine* pedig a „Special Prize for the Most Extreme Film” díjazással tért haza. A 2005-ös budapesti *BUSHO short film festival*on a *Royal Flush* című munka különdíjat kapott.

A nemzetközi sikereknek hamar híre kelt és megnyílt az út a nemzetközi filmvilágba. Fiatal rendezőnk idén kezdi forgatni *Block-66* című egészestés filmjét. A szereposztásban több olyan ismert színész is helyet kap, mint Pindroch Csaba, Fancsikai Péter és Kovács Lajos.

Munkái olyan világba kalauzolnak el minket, mely talán a legsötétebb álmainkat is felülmúlja. Egy olyan helyre, melyről tudjuk, hogy bennünk él, még ha nem is akarunk róla tudomást szerezni. Kisfilmjeit, vagy akár festményeit nézve folyton egy, még meg nem valósított Lóránt-forgatókönyv címe jut eszembe: „*Jellemző Ábrándok*”.

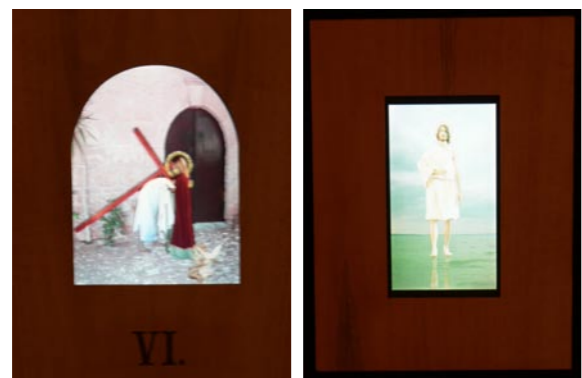
Mikics Ádám

32 éve létrejött egy ösztöndíj-rendszer, hogy a fiatal művészek pályáját elindítsa, segítse. A képzőművészek támogatása Derkovits Gyuláról neveztetett el, s a „Derko” máig fogalom a fiatalok körében. 2005-ben, születésének 30. évfordulóján szép kiállítású kötet foglalta össze, ki mindenki részesült már ebben az elismerésben. Ha belelapozunk a kiadványba, remekbe szabott névsor tárul elénk. De mit is reprezentál tulajdonképpen a jubileumi kötet, az évenkénti kiállítás? Ne higgye a kedves olvasó, hogy a legegységesebb válasz az érvényes: a „Derko” nem a legújabb művésznemzedék legjobb alkotóinak és alkotásainak keresztmetszetét adja. Szerencsére nem, mert akkor nagyon elszomorodhatnánk azon, hogy szellemtelen, átgondolatlan, ötletlen a fiatalok művészete, legalábbis, ahogy ez az idej beszámoló kiállításon (Ernst Múzeum, 2007. március 18 – április 1.) megmutatkozik.

Szabó Ádám – **Plasztikai sebészet**
Mátrai Erik – **Videoikon**
Iski Kocsis Imre – **Cím nélkül**
Kelemen Zénó – **Saját-vonal**
Orosz Klára – **Urban Gardens**

Győzött az installáció!

Derkovits-ösztöndíjasok az Ernst Múzeumban

A képzőművészeti szcéna hallgatólagosan régen tudja, hogy a Derkovits-ösztöndíj a kistitűl lobbizás, irányzatok erőszkolása és a kevéske hatalmi pozíció kisajátítása. Az évenkénti tárlat idején tehát el kéne gondolkozni azon, hogy az ösztöndíj jelenlegi, megkorosodott és -kövesedett struktúrája alkalmas-e a továbbélésre, alkalmas-e arra, hogy valóban ösztönözze a fiatal képzőművészek tevékenységét? Hiszen a folyamatos elhallgatás, elkenés, a kritika hiánya olyan provinciális tárlatokhoz vezet, amilyeneket már évek óta folyamatosan láthatunk az Ernst Múzeum falai között.

2007-ben leginkább az önálló gondolat hiánya és az anyaghasználat bizonytalansága tűnik fel a kiállított darabokon. Anyagon értve itt mindent, a hagyományos festéktől, grafittól, fától, fémtől elkezdve a hangok, filmek, talált tárgyak végtelen lehetőségeket rejtő birodalmáig. A bizonytalan koncepciójú installációk azonban csak kényszeredett megoldások, részleteik kioltják egymást, zavarba ejtenek kényszerítik továbbhaladás-

ra a nézőt. Azért akad egy-két részleteiben, megformálásában ötletes megoldás.

Orosz Klára műfűvel borított kényelmes „foteljei”, amelyben a mindig rohanó városi felnőtt megpihenhet, míg a gyermekek futkározva veszik birtokba ugyanezen lágy hullámvonalú tárgyakat. Az installáció játékos könnyedségével és egyben súlyos problémafelvetésével, a kettő között feszülő ellentéttel, a műtárgy és használati tárgy határának elmosásával üdítően hat a középserű, homályos koncepciók között. E multifunkcionális installáció címe (*Urban gardens*) is találon figyelmeztet arra, hogy valójában már csak ilyen mesterséges természetben létezzünk.

Szabó Ádám fotósorozata, videója is az emberiség káros, természetpusztító szenvedélyére hívja föl a figyelmet. Az idő jeleinek imitálása, a csonkítás változatainak bemutatása minden erőszakossága ellenére finom ritmusú képsorozatot eredményez falon, képernyőn egyaránt, szigorúan együttműködve a jeleket hordozó sztelévé nemesedő faággal.

Mátrai Erik kísérlete a szakrális tér megteremtésére a leginvenziósabb megoldás a hagyományos ikonográfia és az újszerűbb technika ötvözésére. A VI. stációt, a szentet megjelenítő videóikonja, és a szerencsés véletlen folytán a 20. század elején kis kupolával megépített Ernst Múzeum termébe a barokk illuzórikus mennyezetfreskóit imitáló felhős-angyalkás vetített képe valóban megmutatja a szent és profán tér közötti különbséget.

A tárlat legtokéletebb alkotása Kelemen Zénó: *Saját-vonal* című szobra kivételes találkozása a szellemnek és az anyagnak. Egyszerre monumentális és légi-es kompozíciója uralkodik a térben / téren. Gondos, figyelmes megmunkáltsága bensőséges, gyengéd, összeforrott kapcsolatot feltételez mű és alkotó között.

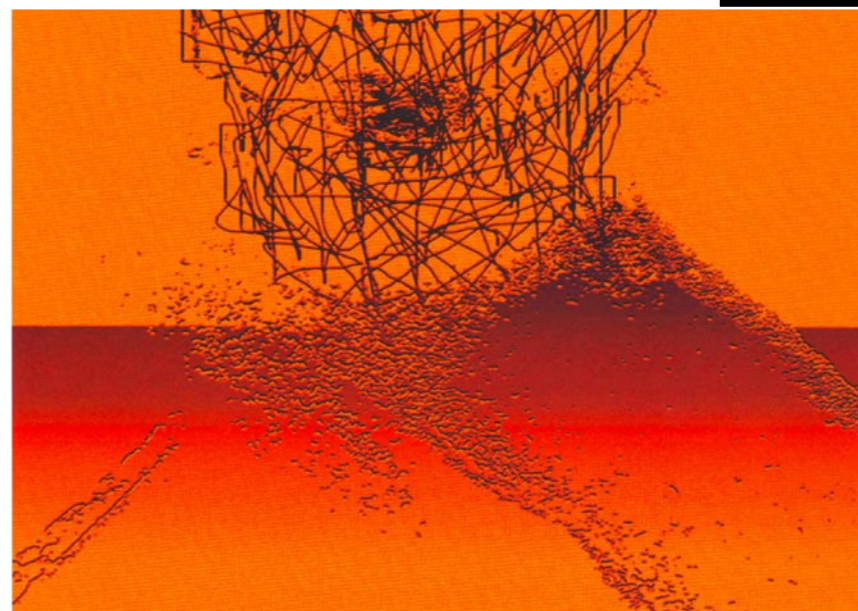
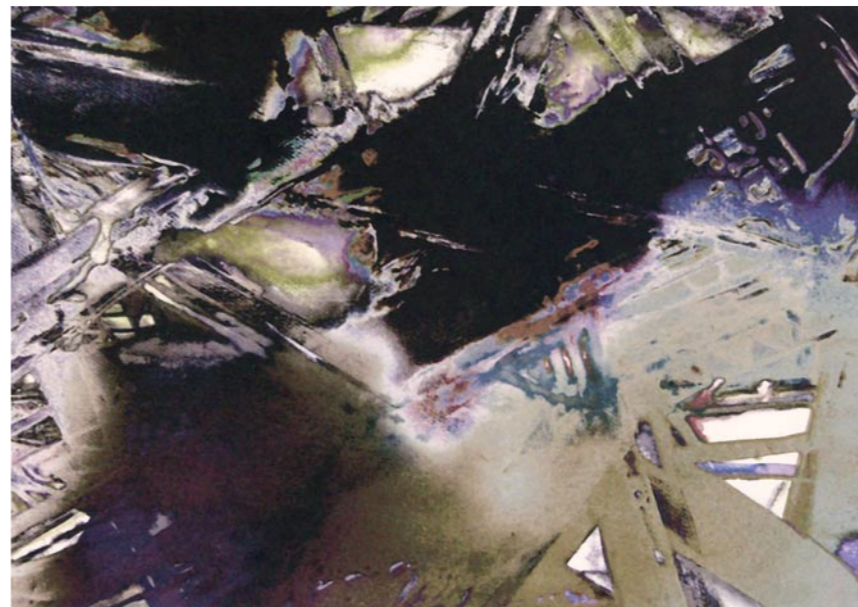
A szobrászok az utóbbi időben egyébként kiemelkedtek a Derkovits-ösztöndíjasok megmérettetésein. Menasági Péter „iránytűi” anyagszerűségükben nemesednek meg, míg Baditz Gyula idén is a természet folyamatainak leképezésével hoz-

kodott elő. A mesterségesen megindított fizikai áramlás az alkímia világába vezet vissza, ahol a matéria egyszerre szentség és használati tárgy.

A tradicionális alkotások (grafika, táblakép) is fölbukkannak a kiállításon. László Dániel azonban hiába próbál tematikájában hagyományos lenni, festményei mégsem aknázzák ki a beléjük rejtett lehetőséget. Iski Kocsis váltott a grafikára, a színek elhagyása azonban nem jelentett elszűkülést, finom megfigyelési, leheletnyi fény- és perspektívajátékai a technikai tudás tökéletes birtoklásáról tanúskodnak.

A mesterségbeli tudás hangsúlyozása jelen esetben azért is fontos, mert számos alkotás ennek hiányán bukik meg. Azon, hogy az alkotók nincsenek tisztában a kép- és formaalkotás alapvető szabályaival, melyek függetlenek a hordozótól. S ha ez zsigerileg nem válik részükké, akkor nem is lehetséges, hogy a szellemi vérkeringésbe bekapcsolódhassanak – ennek eredménye a fiatalok szomorú, vérszegény, utánérzéstől hemzsegő tárlata. *Uhl Gabriella*

További információk a <http://www.maktar.hu/index.php?pid=10605> oldalon olvashatók

A jövő emlékei

Koppány Attila kiállításai kapcsán

Van úgy, hogy egy művészről tudunk, de mégis nincs előttünk úgy a munkássága, mint ahogy kellene. Számomra így volt ez *Koppány Attila* munkásságával, akinek műveivel korábban ritkán találkoztam. Nos, felgyorsultak az események. 2005. decemberében a *budapesti Orczy Galéria* rendezett képeiből egy kisebb kiállítást. Ezt követte 2006. márciusában jelentős tárlata a *soproni Köröndi Galériában*, ahol a világos, fényvel teli teremben rendkívüli erővel hatottak szingazdag képei. Mindezek után volt júniusban *győri* gyűjteményes kiállítása, ahol a *Városi Művészeti Múzeum Váczy Péter gyűjteménye* négy emeleti termében mutathatta be festői életműve keresztmetszetét. A művész jó periódusát jelzi, hogy 2006-ban képeit beválogatták a *szegedi XI. Táblaképfestészeti Biennáléra*, s a *debreceni Nyári Tárlatra* is, valamint ősszel díjat nyert a *Mosonmagyaróváron* megrendezett 1956-ra emlékező kortárs magyar képzőművészek munkáit bemutató tárlaton.

Koppány Attila 1977-től Győrben él és alkot, itt több egyéni kiállítást rendezett. Igen figyelemreméltóak korai grafikái, rajzai, linómetszetei, melyeken még egy organikus, természet közeli világ tárulkozik ki a néző előtt, érzékeny, aprólékos eszközhasználattal. Ezt követően akvarell, tus alkalmazásán keresztül jut el az olaj- és akril képek világáig, valamint legújabban elektrografikák készítéséig. Munkáival most két kiállításon is találkozhatunk A *győri Váczy Péter Gyűjtemény Cziráki Termében* május 6-ig tekinthetők meg elektrográfiai és síkplasztikai, a *budapesti Karinty Szalonban* pedig április 27-ig látogatható egyéni kiállítása, melyen akril technikával készített kisebb és nagyobb méretű képein túl szintén megismerkedhetünk a művészetét mostanában radikálisan megújító elektrográfiaival, melyek esetében digitális nyomatokat jelentenek. Koppány Attila festészetének sajátossága, hogy bár élénk, eleven színekkel dolgozik, mégis művészetének légköre szorongató. Akár a dolgok mélyére néz, akár kitekint nagyobb dimenziókba – érdekli tehát a mikro és makro struktúra – konfliktusokat, ütközéseket tár elénk. Formavilága az elvontság határán áll, festésmódja expresszív, dinamikus, festői jelei sokszor utalnak valóságos motívumokra. Feszültségekkel, kislélekkel teli művésze egyfajta civilizációért való aggodalmat is kifejez, s nem is véletlen így fővárosi kiállítása címe: *A jövő emlékei*. Itt nem valamiféle tudományos fantasztikus utalással van dolgunk, hanem egy olyan művészi magatartással szembesülünk, amely élénk tárja az előttünk álló szétzúródott jövő vízióját. Koppány Attila művészete eredeti színfolt a kortárs magyar festészet palettáján. A most hatvan éves művész energikus személyisége megteremtette autonóm művészeti karakterét.

Feledy Balázs

Hungary 1956 – 79x55 cm elektrografia (2006)
Az első nap – 60x84 cm elektrografia (2007)
Jégmadár 70x70 cm akril vászon (2005)

Keramikusok Komáromban

Komáromban, a Monostori Erőd Hadkultúra Központ Duna bástya kiállítótermében nyílt meg a Kortárs Magyar Kerámia-művészet című kiállítás, amely május 5-ig látható. A megnyitót Wehner Tibor művészettörténész tartotta. A meghívásos kiállításon résztvevő művészek mindegyike a magyar kerámiaművészet nemzetközileg is elismert, rangos képviselője. Az ifjabb keramikusgeneráció a munkásságukat iskolateremtő ereje okán tiszteli, a nemzetközi elismerések által pedig Magyarország hírnevét is öregbítették. A kiállítás bemutatja a kerámia végtelen technikai és formai lehetőségeit. Az egyes objektumok mellett téri kompozíciók is láthatók. A kiállítás a magyar kortárs művészet igazi ünnepe.

1 21-es a padlón, 2 Gaberski D-day, 3 Darumadár, 4 Tréner, 5 Aeronautica Pécs 2., 6 A Kecskemét Airshow díjai, 7 Aeronautika Savaria, 8 Sárkányrepülő terv 1., 9 Mi-8 polc, 10 Titán tükör Mig-19

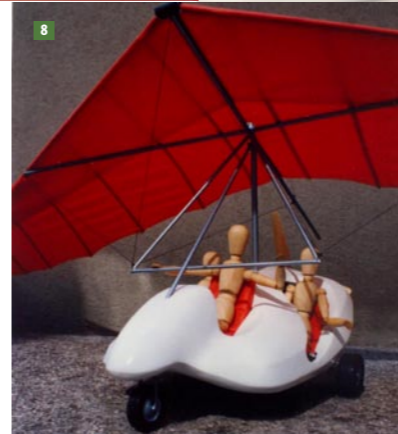
Mascher Róbert (Sopron, 1968. szeptember 14.)
E-mail: robert@mascher.hu
Honlap: www.mascher.hu
 Részletes életrajza, kiállításainak, díjainak, fontosabb munkáinak leírása, információk oktatói tevékenységéről megtalálhatók a www.maktar.hu honlapon.

A tárgyá formált gondolat

Mascher Róbertet nemrégiben megválasztották a Fiala Iparművészek Stúdiója Egyesület vezetőjének, ami nemcsak annak az elismerése, hogy szakmai felkészültsége okán felelősséggel irányíthatja a kezdő iparművészek pályára segítése sokágú feladatát, hanem annak is, hogy személyisége alkalmassá teszi arra, hogy a művészeti közéletben képviselje az egyesületet. Hitelét a művészetről alkotott felfogása és következetes szakmai munkája adja. Szűkebb szakterülete a design, ami az ő esetében nemcsak a tervezés szorosán vett feladatát jelenti, hanem sokkal inkább szemléletmód, a szó teljes értelmében vett filozófiai alapvetés.

A design összetett gondolkodást követel meg, amely egyrészt a játékos kíváncsiságon másrészt az információk és hatások elemzésén és értékelésén alapul. A design meghatározó erővel alakítja a humán környezetet, ezért a tervezőnek a lehető legtöbbet kell megtudnia erről. Azaz magáról az eletről kell releváns ismeretekkel felvérteznie magát ahhoz, hogy alkotni tudjon. Mascher Róbert a reneszánsz gondolkodásmód örökségét szeretné továbbvinni. Úgy véli, ha a létező világot a maga teljességében meg nem is ismerhetjük, arra mindenképpen alkalmassá tehetjük magunkat, hogy a megismerés iránti vágyat magunkban ébren tartsuk és a jelenségek rendszerszerű elemzését a szellem szabadságának jogaként egyéni nézőpontból végezzük.

A jelenségek iránti nyitottság az emberi kapcsolatok és kommunikáció erejébe vetett bizalom által válik megélhetővé. A tervezőnek konkrét kérdésre kell konkrét választ adnia, méghozzá úgy, hogy műveiben, tárgyaiban a funkció tökéletes kielégítése mellett a tárgy vizuális-esztétikai tartalmi újabb, gazdagabb kapcsolódásokat hozzanak létre. Az ember a földi kíváncságtól az égi vágy felé mozdulhat el így. Az ilyen tárgyak nem avulnak el, megtartjuk őket, még ha már nem is használjuk. Nem valami ködös nosztalgia okán, hanem mert megtestesítik életünk egy darabját. A tárgy környezeti hatása megváltozik, a narratív tartalom kerül előtérbe, azaz a tárgy mesélni kezd. A mához egyre szorosabban kötődik azáltal, hogy a múltat érvényesen képviseli.

Mascher Róbert számára a repülés nemcsak szimbólum, hanem a szakmai gondolkodás formakincse és példaanyaga. A repülés a tervezés egyik csúcsteljesítménye: a lehetetlennek látszó feladat megvalósítása a fegyelmezett elemzés és a szárnyaló fantázia kreatív együtthatása által. Bizonyítéka annak, hogy egy konkrét probléma szakmailag korrekt megoldása és a korlátokat nem ismerő kíváncsiság ereje egymást kiegészíti az alkotói szabadságban. Képzőművészeti műfajokat is választ, szívesen fest, készít szobrot, rajzol. A megfogalmazás módja az autonómia iránti igény erejét mutatja, a művészi szabadság műfaji határokon átlépő megélésének vágyát. A gondolat azonban mindig a design problémavilágában gyökerezik. A forma összetevőinek, egymásra hatásának vizsgálata, a proporcióival, transzparenciával végzett játékos kísérletek konkrét képpé, szoborrá formálódnak, mintegy magát a fel-

ismerést, a megismerés folyamatát avatják esztétikai minőségé. A funkció vizsgálata során a környezeti reflexiók által „hasznos”-ból, „szép”-pé lényegülnek át az ábrázolt objektumok, ezért a létrejött műtárgyak egyik legfontosabb sajátossága a dekorativitás. Ez az út a designer útja, aki a tárgy és a környezet kölcsönhatásáról kíván egyre többet megtudni. A funkcióváltás, az eredeti tárgyak átlényegítése egy addig számára merőben szokatlan közegbe kényszeríti a tárgyat, és vizsgálja a működését. A forma és funkció egymástól eltávolodik. A vizuális-esztétikai együtthatás, azaz a hatás és a jelenség szinkronitása és a környezeti elemek cseréje a forma és a funkció alapos vizsgálatát, értelmezését teszi lehetővé. Ez a megközelítés sok hasonlóságot mutat az egzisztencializmus világfelfogásával, amennyiben a való világban benne élő létezőt állítja gondolkodásának a központjába.

Más oldalról viszont a művek derűt sugárzó játékosága, a gazdag asszociációs lehetőségeket vállaltan végiggondoló, mesésen narratív konnotációit azt sugallják, hogy az alkotó helyén érzi magát a világban. Képes rámutatni a számára fontos dologra, törekszik pontosan megnevezni azt és elhelyezni a saját szabályai szerint működő viszonyrendszerben. A művész szubjektív rendszere azonban végtelen alázattal veszi tudomásul azt, hogy a világnak objektív jellemzői is vannak, amelyekhez következetesen viszonyul. A művek sok tekintetben illusztratív jellegűek. Nem egy konkrét műre vonatkoznak azonban ezek az illusztrációk, hanem egy világszemlélet, egy gondolkodásmód megjelenítői. A tárgyá formált gondolat a törvény és az individualitás kölcsönösségének legnagyobb lehetőségét, a szabadságot kívánja megélethetővé tenni.

Cseh Bori

Ki lesz a befutó a Házban?

Annyi vesződés, pályázati kudarc, botránysorozat, elkésett főigazgatói leváltások után Hiller István kulturális miniszter most végre meghirdette az Operaház két vezető tisztségének betöltésére a pályázatot. Igen, két posztra, mert a negatív tapasztalatok után, arra a következtetésre jutott, hogy a vezető funkciót kettéválasztja: főigazgatói és főzeneigazgatói állásra. Manapság, a megnövekedett piaci körülmények között ugyanis szükség van egy tapasztalt menedzserre is az intézmény művészi profiljának kialakításáért, s a nemzetközi színvonalat megcélzó opera repertoárjának, társulatának biztosításáért felelős főzeneigazgató mellett. Hillert külföldi szaktekintélyekkel való tanácskozások sarkallták arra, hogy a dalszínház irányítására három pólusú struktúra létrejöttét szorgalmazza. Olyan szakmai tanácsadói testület létrehozatalára tesz javaslatot, melynek tagjaiul szakmai kiválóságokat, tekintélyes közéleti szereplőket kér föl, s amellyel a főigazgatónak és a főzeneigazgatóknak együtt kell működnie. Az Operaházat kivesszük az évi költségvetési vitákból, az intézmény a 2007–2010 közötti időszakra évente 5,3 milliárd forint állami támogatásban részesül. A 30 napos pályázási és várhatóan 30 napnál rövidebb elbírálási szakasz után, májusban eredményt hirdetnek. Reménykedjünk, hogy találunk alkalmas jelöltet.

(Metz)

Vendégünk lesz a norvég csodatrombitás

Ole Edvard Antonsen neve mögött a hírek szerint a világ egyik legjobb trombitaművésze rejlik, amiről rövidesen a magyar publikum is meggyőződhet. A különleges orgona-trombita duón Antonsen partnere **Fassang László** orgonaművész lesz, közös hangversenyüket **április 11-én**

tartják a **Művészetek Palotájában**. A fáma szenzációs koncertről szól, hiszen a legendás Maurice André óta még nem született hozzá fogható trombitaművész, márpedig Antonsent ma már így emlegetik. A különleges alkalom különleges műsort igényel. A muzsikuskok a XVIII. századi francia királyi udvarból „indulnak ki”, ahol megszólal a trombitára és orgonára „alakított” Vivaldi-concerto, továbbá, Bach és Widor közkedvelt orgonaművei, meg a különlegesen hangszerelt Grieg-darabok. De nem zárkoznak el a muzsikuskok a populárisabb műfajtól sem: Gershwin-átiratok, virtuóz nápolyi dalvariációk is megszólalnak az esten. Antonsen amúgy először jön Magyarországra, a találkozó, vélhetőleg, mind neki, mind a közönségnek élménnyel szolgál majd. Fassang Lászlót nem kell bemutatnunk, a fiatal muzsikuskok tanulmányairól hazatérve, rendszeresen lép föl itthon, s már közönséget hódított magának. A világversenyen pedig egyenesen a legjobb orgonaművész címet nyerte el pár éve.

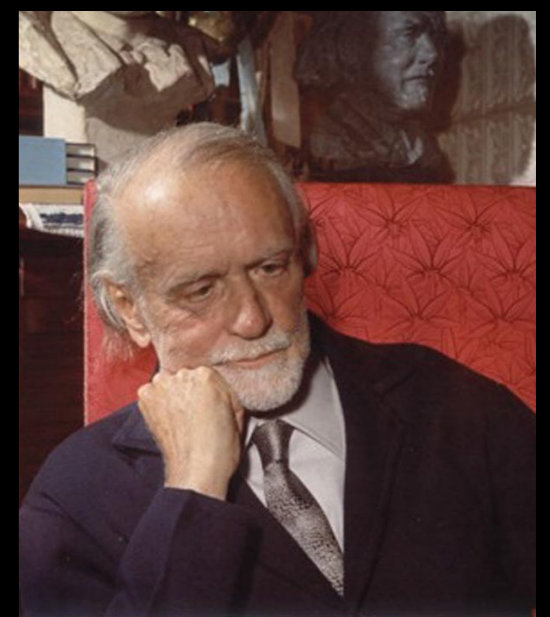
(Metz)

Kodály - az egyetememes, Kodály - a magyar

Képek NFZ

Metz Katalin

Bartók nagysága, kivált külföldön, árnyékok vet Kodályra, akinek egyetemessége, zsenialitása semmivel sem marad el mögötte. Amit meg a folklór viszonylatában tett, az túl is haladja Bartóké, már csak annál fogva is, hogy jóval tovább élt – jelentette ki Hiller István kulturális miniszter köszöntőjét követő beszédében Kocsis Zoltán a tavaszi fesztivál nyitókoncertje utáni fogadáson. A Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Énekkar Kodály-émlékhangversenyét a zeneszerző születésének 125. és halálának negyvenedik évfordulója alkalmából adta a Művészetek Palotájának Bartók-termében.

Kocsis nemcsak az emlékest jogán, s a nemzet első zenekarának főzeneigazgatójaként, a koncert karmestereként érezte szükségesnek a főnti nyilatkozattételt, hanem zeneszerzői minőségében is, hiszen ezen az estén mutatták be azt a 20 magyar népdalt, melyeket Kodály gyűjteményéből válogat-

ta, maga Kocsis írt át nagyzenekarra. Ismeri hát az immár klasszikus magyar zeneszerző-óriás munkásságának minden csínját-binját.

A reprezentatív műveket föl sorakoztató emlékest revelációja épp e Kocsis átírt népdalok ősbemutatója volt. Azt is megkockáztatnám, hogy maga Kodály sem hangszerelte volna őket jobban. A zongoraművész-zeneszerző a kristálytisza forrást kristálytisza Niagara-zuhattal tágtította-gyarapította. Mint ezer csöppben csillogó szivárvány, tört meg rajta a fény – véltük –, olyan káprázat nyűgözött le bennünket a mű hallatán. A játékos variációk sokasága, a hangszercsoportok és hangszerszólók szólamainak egymásba torkollása, a szellemes, invenzív replikázás, mint a víz felszíni fodrozódása, s a mélyáramlatok széles sodrása – az ősi népzene és a modern kompozíciók kifejezőeszközök pazar találkozásában lelt utat magának. Külön kiemelném az

ütős és fúvós hangszerek mesteri „bevetését” a dallamokat hordozó vonószené ritmikái és összhangzásbeli színezésére. A kompozíció a dalok atmoszférájánál, jellegénél fogva hol drámai, hol szellemes, hol humoros, hol játszi, hol megkapóan lírai. Mintha az egész magyar folklór színvilágát magába olvasztaná. Kocsis Zoltán átírt páratlan nyeresége kortárs zeneirodalmunknak, s ugyanakkor tisztelő főhajtás Kodály lángelméje előtt.

Kodály Magyar népzene címmel, az úttörés első, bámulatra méltó eredményeképpen, tíz füzetet adott közre 1925-32 között. Az 57 eredeti magyar népdal és ballada zongorakísérettel ellátott feldolgozását évtizedek múltán egy 11. füzet követte a hatvanas évek derekán. Kocsis ezekből válogatott ki, és hangszerelt – tematikusan csoportosítva – huszat. A dalok eredeti sorrendjét megváltoztatva, belső ciklusokat alakított ki, egyetlen csoportba összevonva például az akár négy különböző füzetben szereplő, amúgy az 1914-es, bukovinai székely gyűjtésből

származó dalokat is (Istensegíts, Fogadjisten és Hadikfalva településéről). A ciklus záródarabja pedig Bartók 1906-os gyűjtéséből való, amire maga Kodály is utalást tett.

Melankolikusan szólalt meg Wiedemann Bernadette hangján az *Akkor szép az erdő*, tréfás kedvvel az *Asszony, asszony, ki az ágyból!*, balladás szépséggel a *Szabó Erzsébet*. Sümegi Eszter szopránénekesnő temperamentumos Cigányfőnökötjátát a *Kocsi, székér* kecsesen dévaj előadása előzi meg, tréfás hangot üt meg az *Árva madár* éneklésekor. A huszoneves tenor, Brickner Szabolcs, gyönyörűséges hangszínének jóvoltából is, sóhajosan szól meg a líra, a basszusénekes Asztalos Bencének a dalaiban az érteletsebb színek dominálnak.

A hajdani kuruckori dallamra perdülők táncát, ami Kodályt népszerű Kállai kettősének komponálására inspirálta, a kelletténél kevésbé szilajon játszotta a zenekar. Nem lehetett érezni rajta eléggé a diadalmat, már-már démoni táncos kedvet, s ugyanakkor a szokásosnál nagyobb tem-

póval adták elő. Az volt a benyomásom, mintha „átrohant” volna rajta a zenekar.

Teljes szépségében tárult föl viszont a Budavári Te Deum, melyet Budavár visszafoglalásának kétszázötvenedik évfordulóján, 1936 szeptemberében mutattak be a Mátyás templomban, és azóta elfoglalta előkelő helyét a magyar zeneirodalomban. Akárcsak most is, jó értelemben vett fenégségénél, magasztosságánál fogva, többnyire ünnepi események alkalmából szólaltatják meg.

A nagyzenekarra, vegyeskarrá és szőlőnégyesre írt, hatalmas ívű, szélessodrású mű kórusa himnikusan szárnyal, hogy a Sanctusban érje el lendületének zenitjét. Való igaz, a Te Deum előadásában is kezdeti gyorsabb tempóra fogta a zenekart a dirigens, Antal Mátyás karigazgató keze alatt, Kocsis Zoltán vezényletével ezer színárnyalatot hoz a Nemzeti Énekkar, hol elemi erővel, hol a pianissimók sejtelmességével szól meg, egy nemzet szenvedésének és bizakodásának jegyében, amit fényárban fűrészt a zenekar.

Zsák Balázs: **Tücsök**Kicsiny Balázs: **Domesztikációs kísérlet**Ken Butler:
**Bartók bogara
hegedű**

A tavalyi Bartók-émlékévi miatt számos megemlékezés, kulturális rendezvény, koncert és életrajzi kiállítás tisztelgett a kiváló zeneszerző munkássága előtt. A megszokottabb zenei rendezvények mellett ugyanakkor képzőművészeti tárlatokat is láthattunk, gondoljunk csak a Vízivárosi Galéria Hommage a Bartók című kiállítására, melyen nyolc művész mutatta be művein keresztül, hogy mit jelent számára a Bartók-jelenség.

A 2B Galéria jelenlegi kiállításán nem a zeneszerző és nem is a népdalkutató Bartók a kiindulópont, hanem a bogárgyűjtő. A kiállító tizenegy magyar és két amerikai művész tehát nem, vagy nem csak a zenész Bartók, hanem a bogaras Bartók inspirálta. A „bogarás” jelző a magyarban ket-tős értelmű, és közkeletűbb jelentése valamilyen furcsa szó-kással, kényszeres megrögzöttséggel rendelkező embert ír le. Ebben a megfogalmazásban ez nem lenne érvényes Bartókra, aki a visszaemlékezések szerint gyűjtőszendvényében is leg-
alább annyira precíz, alapos és módszeres volt, mint a népdalkutató tevékenységében, és hasonló gonddal osztályozta mindkét típusú szerzeményeit, a népdalokat és a bogarakat.

Mindezt többek között már csak azért is érdemes figyelembe venni, mert volt olyan kiállító, akit éppen ez a bartóki módszeresség és rendszeresség, az egyetemes és/vagy a saját maga kidolgozta rendszerben rejlő lehetőség inspirálta műve megalkotásakor. Itt leginkább Elekes Károlyra gondolhatunk, aki *Mezőségi design* című munkájában egy Bartók által feldolgozott népdal dallamát, „rakta ki” eltérő mértékben, tehát különböző szövegekben kinyitott bicskák segítségével. A műhöz hozzátartozik az eredeti kottalap, illetve az a néhány vázlat, mely a bicska-szöveget zenei hangokkal felelteti meg.

Świerkiewicz Róbert külön teremben mutatta be installációját, melyben főleg a bogarak és lepkék légiességét, repülését tette meg vizsgálódási kiindulópontjának. Ezt nemcsak egymáshoz csavarozott, és legyező- (vagy szárny-)szerűen szétterített lapjainak megfestése igazolja, hanem az a szerkezet is, mely egy lendületes foltokkal díszített hengert, fel-fújható zsákokat heryő-féle lényé dagaszt, majd másik végén a kiáramló levegő egy szélhárítót mozgat és szólaltat meg. Mindezekkel tehát – többszörös áttétellel ugyan, ám annál izgalmasabban – a repülés, légiesség és zene összefüggéseit tematizálja.

Ennél a felvetésnél jóval kritikusabb megközelítést láthattunk Kicsiny Balázs munkájában. Négy életnagyságú figurája a jellegzetes foszforeszkáló mellényekkel légiirányítóknak felöltözött, kezükben elektromos fáklyával, fejükön azonban kaptárral irányítják a le- és felszállást. Elsőrendűen gondolhatunk annak abszurdítására, hogy minek kellene a méheknek légiirányító. Más értelmezés alapján feltűnhet, hogy fejükön a kaptárral maguk az irányítók nem látnak. Azok tehát, akiknek dolguk elsősorban az lenne, hogy lássanak ahelyett, aki erre helyzetéből adódóan nem képes (például a pilóta a pilótafülkében hátrafelé). Azzal tehát, hogy ők ettől függetlenül irányító mozdulatokat végeznek (ráadásul négyen egymással szemben állnak), azt is mondhatnánk, hogy a „vak vezet világtalant” mondást is parafrazeálják.

Ezek mellett egészen más felfogásokkal is találkozhattunk: Hajagos Andrea, Tandori Dezső és Várnagy Tibor együttes munkája egy hangyaversenyt mutat be, melynek interpretációját Tandori álnépdala könnyíti meg, bőséges iróniával megfogalmazva az eljutás, átjutás, fizikális és szellemi (tovább)haladás lehet-

tetlennel határos nehézségeinek kérdését. Hasonlóan szatirikus objektet jelentkezett Roskó Gábor is, amikor egy művön belül hozott össze egy molycsapdát és egy kiránduló és/vagy iskolás kislányt.

A többi kiállító leginkább a két fő érdeklődési- és gyűjtési terület összevetésével kísérletezett. Rácmolnár Sándor *Csendgyűjteménye* olyan régi bakelitlemezeket mutat, melyekből jellegzetesen megformált bogárszerű lényeket vágott ki. Alaposabban megfigyelve feltűnik azonban, hogy a „fantáziabogarak” különböző típusú, és eltérő mértékben felnagyított zenei jelekből állnak össze. Bori Bálint és Lábas Zoltán közös művén (*Darázs garázs*) az alkotók egy üres kottafüzet egyik lapját hajtották vissza hengerré, mely a falhoz betolva, másik vége felől „darázs garázként” működhet, ahol a ténylegesen persze nem létező garázs-használat által keltett hangeffekt is érzékelhető egy kis napelemes forgó segítségével.

Mindkét amerikai kiállító hang(szer)-objektet készített: John Roach műve mechanikai beavatkozás révén, azaz emberi pörgetés által szolgáltat a bogarak züm-mögő repülését imitáló hangot. Az már csak ironikus többlet, hogy a tárgy elkészítésénél még egy eredeti funkciójában jelenleg kihasználatlan CD-lemez is felhasználott. Ken Butler a legközvetlenebbül feleltette meg a két területet: olyan hegedűt konstruált, melynek teste átlátszó plexiből készült és bogárgyűjteményt tartalmaz. Zsák Árpád másképp szintetizálta a két kérdést: *Tücsök* művének kialakítása emlékeztethet ugyan egy tücsökre, de az állat felidézése inkább a megszólaltatható ciripelő hangból adódik.

A kiállított munkák tehát remekül jártak körül a kérdéskört. Az ironikus-szatirikus hangulatú művek dominanciája talán azaz is magyarázható, hogy a két terület, a zene- és bogárgyűjtés, egymástól olyan távolállónak látszik, hogy igen nehéz más hangvételt megütni. Sebaj. Ettől még mindkettőt lehet önmagában komolyan művelni. Néha pedig feltűnik egy-egy bartóki karakter, aki képes mindkettőre szenvedélyes szigorral belevetni magát.

Kép és szöveg: *Somhegyi Zoltán*

Mert hordtam téglát kinnal

Ez itt egy József Attila idézet, szöveg-összefüggéséből teljesen kiragadva, illetve mégsem; némi párhuzam azért akad. A sors, ugye. Mert van Kalocsán egy fiú, akinek a vérében van a ritmus és a hang. Na persze, hol is lakozna a muzsika, ha nem a vérben, ami azt elhordja minden porcikába; natürlíh: ha zene, akkor vér és viszont. De ez a fiú, akit Tóth Viktornak hívnak, pokolra ment érte, mondhatni, ha a zenéhez képest a kőművelés pokolnak számít. Szerintem annak. Főleg, ha falazás közben minden idegével zenélni akar, és hangot, ritmust hall abban is. „A malternak van egy érdekes hangja, mikor a téglára plettyen. Azon versenyeztünk a sráccokkal, hogy ki tud nagyobb plettyenteni, és ütemenesen csináltuk.”

És mégis zenél. Tizenhat évesen iratkozott be a zeneiskolába.

Kétszer hallottam játszani, és tényleg, ahogy ismerősök mondták, „sirt a kezében a hegedű és nevetett,” meg a gitár is, először az interjú, a helyi szálloda pinche-lyiségében, aztán pedig a Zeneakadémia rektori szobájában, ahova meghallgatásra vittem, ahol biztatást kapott.

Pedig akár el is mehetett volna a kedve a zenétől, amikor kislányként a tanító apák egyiké a keresztényi szeretet nevében közölte, őt utálja, és pokollá tette szegény, nevelőszülőket nevelte tanítványának napjait. Erre azt lehetne mondani, hogy szegény az ördög, mert nincsen lelke. Viktornak meg lelke is van, és lehet, hogy őrangyala is, mert amikor kezébe vette a nevelő-nagyapja ajándékozta régi hangszert, történt egy apró baleset: „Nem tudtam semmit a hegedűről, se a húrokról, csak próbáltam húzogatni. Mondom, hú, milyen jó hang, kicsit feljebb akarom húzni, mégis milyen lehet, ha jó magasan szólal meg ez a húr. Addig-addig húztam, míg egyszerűen el-pattant. És hát vert falú házban lakunk, és a húrnak ez a golyós vége beleállt a falba. Nem tudtam sehogy se kisedni. Hátra-mentem a fészkerbe, hoztam fogót és hát azzal próbáltam meg kihúzni. Még mindig nem értem, hogy állhatott úgy bele. Min-denki azt mondta, hú, de nagy mázli, hogy a szemed világnám vesztetted el, mert súrolta itt a bőrt.”

Hát az. Mázli, ha tetszik. Ez pedig itt lobbizás, reklám vagy mifene, nincs ennek a cikknek célja más, „csak” az, hogy figyeljenek fel erre a fiúra. Támogassa, aki tudja in-

gyen kegyelemből, mert micve az és üdvös, azt hiszem. Hívják meg zenélni műsorokba, ünnepekre, vigasságokba, úri lakomák-ra akár, ha le akarják roppantatni zenével a lelkiükről a kérget. Nézzék ezt a 21 éves, jövőre érettségiző fiút, és láthatják, hogy megszűnik az idő körülötte, a teret sem érzékeli tán, amikor a hangszert kézbe veszi. Hogy miket művel egy szál gitárral! Azon a zeneakadémiai meghallgatáson olyant improvizált (mert kottát vinni elfelejtett), hogy szakember kérdezé, kinek a műve és hol van ez leírva. Viktor pedig azt felelé, hogy leírva éppenséggel nincsen, mert most találta ki, de emlékezetből pontosan le tudná kottázni, ha kell. És a húrokhöz kapott megint, mutatva a megváriált témát.

Kőműves-kézzel, vazze, már bocsánat a szóért, csak úgy kicsúszott, de ha ügyis témánál vagyunk, maradjon. Kérdezem, hogy lehet ez. Hát így: „Az igaz, hogy a malter fröcskölt, amikor vakoltunk, és a méz annyira kiszáritotta a kezemet, hogy állandóan kézápolóval kentem magamat, és sajnos még a mellékhatásai, ilyen kima-ródások látszanak, de úgy érzem, meg is erősödött az ujjam a meló által, tehát nem győnge, hanem erős a kezem, és stabilab-ban, gyorsabban tudok játszani. Ennyi.”

És ez a Viktor könnyeden, játszva ját-szik. Klasszikust, és népzénet és latint, és jazzt, és szinte bármit. Mert zenéből akar megélni. Szóval azért kérem a nagyérdemű alkotóközösséget itten, lehetőségük lévén juttassák fellépési lehetőséghez és némi jö-vedelemhez, hogy ezt a zenei megélhetést ne korcsmákban és lakodalmakban kelljen abszolválnia, mert nagy pódiumokra tehet-ség, ám a zenei továbbtanulásához is pénz kéne, de neki nincsen.

Odalent Kalocsán volt, aki azt mondta „túlkoros,” kár a szakmai törődés bele. Mintha szíven csaptak volna, arcból vér kiszaladt, pedig akkor még nem is hallottam zenélni Viktort, és az illetőtől kurtán elbúcsúzva hallótávolságon kívül felhorkantam, hogy hova tette a fülét, a szemét meg a szívét a kolléga, mert én író vagyok csak, de aki a fenségest ebben az édes nyomorúságban meg nem látja, attól komolyan kérdezném: ugyan mit keres a művészvilágban?

Ennyit akartam szólni a tehetség-gon-dozásról. Bocsánat, hogy indulatba jöttem. *Bozai Ágota*
www.bozai.hu

Pályázati felhívás

Miskolci Galéria Alkotóházában két hetes műhelymunka

Miskolci Galéria – Alkotóház–művésztelep
2007. április 30.

A Miskolci Galéria Városi Művészeti Múzeum a korábbi évekhez hasonlóan 2 fő részére pályázatot hirdet Alkotóházában két hetes műhelymunká-ra. A galéria ingyen biztosítja a szállást, a műhelyhasználatot, valamint 25.000 Ft/fő ösztöndíjat az itt-tartózkodás idejére. A művész mindezekért cserébe két munkát adományoz a Miskolci Galéria gyűjteményének.

Pályázatot professzionális alkotók és a művészeti felsőoktatásban résztvevők nyújthatnak be a két hétre szóló részletes munkatervvel. A döntőbizottság előnyben részesíti a sokszorosító grafikai technikákat alkalmazó alkotók pályázatát.

A nyertes pályázók a két hetes műhelymunkát 2007. őszén dolgozzák le egyéni egyeztetés alapján, de a munkát mindenképpen meg kell kezdeni 2007-ben.

A pályázat beadásának határideje: 2007. április 30.

A pályázatokról a Miskolci Galéria Művészeti Tanácsa dönt a beadást követő 30 napon belül.

Az eredményről minden pályázót levélben értesítünk.

További információ a Miskolci Galéria igazgatóságán kérhető

az alábbi telefonszámokon:

46-500-681, 30-9426146,

vagy a madarasgyorgyi@freemail.hu,

mgaleria@freemail.hu e-mail címen.

MAKTÁR

Kiadja: A Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány
Megjelenik: 11 000 példányban, havonta

Asztalosné Zupcsán Erika ötlete alapján alapította a MAK

Felelős kiadó: **dr. Ferenczy-Nagy István**, a kuratórium elnöke

Főszerkesztő: **Asztalosné Zupcsán Erika**, igazgató

Társzerkesztő: **Nemes Attila** - nemes.attila@maktar.hu

Társzerkesztő: **Kóhalmi Andrea** - kohalmi.andrea@maktar.hu

A szerkesztőség munkatársai:

Büki Attila, Csépanyi Ildikó, Gömöri Beata, Mikics Ádám, Reich Éva

Szerkesztőség: 1054 Bp., Bátorai u. 10. • Tel.: 428-5000 Fax: 473-1613 • szekesztoseg@maktar.hu

Állandó szerzők:

Bozai Ágota, Brém-Nagy Ferenc, Cseh Borbála, Feledy Balázs, Kaló Béla, Metz Katalin, Novotny Tihamér, Péntek Orsolya, Somhegyi Zoltán, Szivák-Tóth Viktor, Vári Attila, Zielinski Tibor

Művészeti vezető: Tiszai Szilárd • www.sealart.hu

Digitális változat: www.maktar.hu

Nyomdai előállítás: Press+Print Kft. www.press-print.hu, pressp@press-print.hu

Felelős vezető: Tóth Imre, igazgató

ISSN: 1786-7525

